עֹרֵב לְמִינוֹ: טו וְאֵת בַּת הַיַּעֲנָה וְאֶת־
הַתַּחְמָס וְאֶת־הַשָּׁחַף וְאֶת־הַנֵּץ
לְמִינֵהוּ: טז אֶת־הַכּוֹס וְאֶת־הַיַּנְשׁוּף
וְהַתִּנְשֶׁמֶת: יז וְהַקָּאַת וְאֶת־הָרָחָמָה
וְאֶת־הַשָּׁלָךְ: יח וְהַחֲסִידָה וְהָאֲנָפָה
לְמִינָהּ וְהַדּוּכִיפַת וְהָעַטַּלֵּף: יט וְכֹל
שֶׁרֶץ הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֵאָכֵלוּ:
כ כָּל־עוֹף טָהוֹר תֹּאכֵלוּ: כא לֹא תֹאכְלוּ
כָּל־נְבֵלָה לַגֵּר אֲשֶׁר־בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה

טו וְיָת בַּת נַעֲמִיתָא וְצִיצָא וְצִפַּר
שַׁחְפָּא וְנָצָא לְזַנּוֹהִי: טז וְקַרְיָא
וְקִפּוֹפָא וּבַוְתָא: יז וְקָתָא וְיַרְקְרָקָא
וְשָׁלֵי גִּוְנָא: יח וְחָרִיתָא וְאַבּוּ לְזַנָּהּ
וְנַגַּר טוּרָא וַעֲטַלְפָּא: יט וְכֹל
רַחֲשָׁא דְּעוֹפָא מְסָאֲב הוּא לְכוֹן
לָא יִתְאֲכְלוּן: כ כָּל עוֹפָא דְּכֵי
תֵיכְלוּן: כא לָא תֵיכְלוּן כָּל נְבֵילָא
לְתוֹתָב עָרַל דִּי בְקִרְוָיְךָ תִּתְּנִנָּהּ

לקט בהיר

הס, וראה ואיה ג"כ אחד שראה פירושו שרואה ביומר ובמיוב (כ"ח ז') גוסס הכתוב ואמר ולא שזפתו עין איה פי' אפילו איה לא ראהו הרי שאיה היא הרואה ביומר, ועיין עוד בתוס' שם: יט) עומדת בנבל ורואה נבלה בא"י (גמר'), והרד"ק נתן טעם גם לשאר שמות, דאה שמעוף ביומר מלשון (לקמן כ"ח מ"ט) כאשר ירחה הנשר, דיה מלשון דיו שהיא שחורה כדיו, איה שיצאת נאייס: כ) פי' משא"כ בבהמה ואיה שפרט הטהורים (רא"ם), ודבר זה יש לו שייכות אלעיל מניה שמפני זה שהכתוב פרט הטמאים אם לא יאמנה ויחשוב כל שמות שיש לו לראה יכול מי שהוא לומר שעוף טהור הוא נעבור שלא נזכר בכתוב: כא) מגביה דגים הטעים על פני המים, זה תרגמו אונקלוס ושלי וגם מורכב מב' תיבות שלי - וגם הוא דג בלשון ארמי: כב) ובגמ' ולמה נקרא שמו דכיפת שהודו כפות פירש"י כרבלתו (בשר אדום הבולט בראש התרנגול) עבה ודומה כמי שכפולה לתוך הראש וכפותה שם והוא עוף גדול עכ"ל: כג) פי' כשהם על הארץ ואינם עופים גראים

שרואה ביותר[יט] ולמה הזכירך* בכל שמותיה שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק, שלא יהא האוסרה קורא לאותה ראה והבא להתיר אומר זו היא* שמה לו איה שמה חו לא אסר הכתוב (חולין ס"ג), ובטופות פרט לך הטמאים[כ] ללמד דהטופות טהורים מרובים על הטמאים לפיכך פרט את המועט* (שם): (טז) התנשמת. קלב"ל שורי"ן: (יז) השלך. השולה דגים[כא] מן הים (שם): (יח) דוכיפת. הוא תרנגול הבר, ובלע"ז הרופ"ל וברבלתו כפולה[כב] (שם): (יט) שרץ העוף. הם הגמוכים הרוחשים על הארץ[כג] כגון זבובים וצרעים וחגבים עמאים (הם) קרויים שרץ: (כ) כל עוף טהור תאכלו. ולא את הטמא בא ליתן עשה על לא תעשה, וכן בבהמה (פסוק ו') אותה תאכלו ולא בהמה טמאה, ולאו הבא מכלל עשה עשה, לעבור עליהם בעשה ולא תעשה (ספרי): (כא) לגר אשר בשעריך. גר תושב (שם)

שינוי נוסחאות * הזהיר. * דאה. * הטמאים.

אור החיים

כא. כל נבלה וגו'. אמרו כל[קלא] למאן דאמר איסור חל על איסור (חולין קי"ג:) ירצה לרבות כל המתנבל בין טהורים בין טמאים באה עליהם אזכרת לא תאכלו כל נבילה, ולמאן דאמר אין איסור חל על איסור אומרו כל מרבה כל מין טהור בין בהמה בין חיה[קלב] בין עוף אבל טמאה לא. עוד ירצה באומרו כל על פי מה שאמרו במשנה (מעילה פ"ד מ"ג) ופסקו רמב"ם פרק ד' מהלכות

לקט בהיר

קלא) מה בא לרבות. קלב) שיוכל להיות שמתנבל איה סברה לומר שנבלה תקרא רק בהמה או רק חיה.

וַיְכַלְּנָהּ אוֹ תִזְבְּנֶנָּהּ לְבַר עַמִּין. **וַאֲכָלָה אוֹ מָכֹר לְנָכְרִי כִּי עַם קָדוֹשׁ**

רש"י

שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים[כה] ואוכל נבלות: **כי עם קדוש אתה לה'.** קדש את עצמך במותר לך[כו] דברים המותרים ואחרים נוהגים בכם

לקט בהיר

כרוחצים שרגליהם אינם ניכר מחמת קטנותם לזה קרויים ערן: כד) ר"ל וזה המילוק בינו לבין הנכרי שאינו עובד ע"ז ולזה יכול להיות בשעריך, אבל גר לדק הרי הוא כישראל לכל דבריו וכן עבד כנעני ממוייב בכל המצות כאשה ואמור

בנבלה: כה) מדנמן טעם על האיסור משום קדושתך ופרישתך ג"כ אינו מכח צוי ואיזה הדבר מצד עצמו, ומאכלות אסורות המוזכרות כאן הם הכרחיים כשאר מצות ובלי קדושתך עליך לקבלו (ומה שאמר לעיל בפסוק ב' כי עם קדוש אתה זה קאי על אומרו בנים אתם למה אתם בנים ולא אוה"ע כי עם קדוש) אלא ולאי פירושו שמחמת קדושתך ראוי לך לפרוש מן הכיעור ודומה לו יותר מן האיוב וכ"ש מאכלות אסורות (רא"ם), ומה שאמר עוד דברים המותרים וכו' אל תתירם וכו' פי' תניחו בפרישתו והתנהגותו ואל תבטלו, ופשוט שזה דוקא אם הוא יודע שדבר זה מותר ורוצה להחמיר על עצמו, אבל

אור החיים

מאכלות אסורות וז"ל כל הנבילות מלערפות זה עם זה וכו' כילד הלוקח מנבלת השור ונבלת הלבי ונבלת התרנגול וקבץ מן הכל כזית בשר ואכלו לוקה ע"כ, והוא מאמר לא תאכלו כל נבילה פירוש שמזהיר על שיעור אכילה שהוא כזית[קלג] הבאה מכל דבר המתנבל הגם שאין כזית בא אלא

משלשתם יחד:

לגר אשר וגו'. הקדים זכרון הגר לזכרון הנתינה ובנכרי הקדים זכרון המכירה לזכרון הנכרי, במסכת חולין (קי"ד:) הביאו מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה ר"מ סובר שבא הכתוב לדבר בסדר זה להתיר נתינה לגוי ומכירה לגר ולזה סמך נתינה ומכירה יחד[קלד]), ור"י סובר הדברים ככתבן[קלה]) מטעם שאמר קרא לו מכור ולא אמר ומכור, ור"מ מיישב תיבת לו להקדים נתינה דגר למכירה דגוי, ולריך לדעת לסברת ר"י למה דיבר הכתוב בסדר זה[קלו]), ויתבאר על פי מחלוקת אחרת שנחלקו במסכת ע"ז (ס"ז:) ר' מאיר ור' שמעון בדין איסור פגום[קלז]) ר"ש מתיר ור"מ אוסר דתניא לא תאכלו כל נבלה לגר אשר וגו' כל הראוי לגר קרויה נבילה שאין ראויה לגר אינה קרויה נבילה עד כאן,

משמע[קלח]) שדרשת ר' שמעון היא ממה שבא הכתוב לומר לתתה לגר ואם אינה ראויה אין אדם נותן ומוכר דבר שאינו שוה כא למדת שבראויה הכתוב מדבר ולזה דורש שאין קרויה נבילה אלא וכו', ואין דברים אלו נראים, כי לעולם כשאסר הכתוב הנבלה כל נבלה במשמע ומאמר הנתינה והמכירה בא כשהם ראויים ומי אלה זה בזה[קלט]), על כן נראה שדרשת ר"ש היא ממה שאינה הכתוב בשיעור הדיבור וכתב תיבת לגר סמוך לתיבת נבלה ולא אמר כסדר שאמר אחר כך מכור לנכרי והוא גם כן שיעור דיבור הראוי להקדים המעשה ואחר כך יאמר למי[מ]) לזה דרש ר' שמעון שבא הכתוב להעירך במשפט זה לומר שאינה נבילה אלא אם היא ראויה לגר אבל אם היה אומר הכתוב תתנה לגר, אין מקום לדרשתו, ולדרך זה הרחבנו טעם שיטוי הסדר אליבא דרבי יהודה, כי סובר רבי שמעון דאין איסור פגום, ולטעם זה שינה הכתוב לדבר בסדר זה להסמיך מאמר תיבת נבלה לתיבת הגר ושינה מסדר הסמוך לו להעירך על דרשה זו, ולזה לר"מ שדורש שבא הכתוב להתיר נתינה לגוי ומכירה לגר אין לו מקום לדרוש נבילה הראויה

אור בהיר

קלג) כי דבר יהוא הוא שמינת אכילה פירושו כזית. קלד) כדי שנוכל לערב עז"ה לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה או מכור, תתנה ואכלה או מכור לנכרי. קלה) לגר דוקא נתינה ולנכרי דוקא במכירה. קלו) בגר הקדים שמו ובנכרי הקדים המכירה. קלז) פי' נפגם טעמו ונעשה רע. קלח) פי' בהשקפה ראשונה. קלט) ואין הפי' לגר וגו' תתנה כשאתה תתנה לגר אז לא תאכלו, אלא פירוש אם הגר רוצה ויפה לו יכול אתה ליתנה לו שאינו חייב במצות. קמ) כגון וידבר ה' אל משה

אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבַשֵּׁל גְּדִי
בַּחֲלֵב אִמּוֹ׃פ חמישי כב עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֶת
כָּל־תְּבוּאַת זַרְעֶךָ הַיֹּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה
שָׁנָה׃ כג וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

אֲרֵי עַם קַדִּישׁ אַתְּ קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ
לָא תֵיכוּל בְּשַׂר בַּחֲלָב׃ כב עַשְׂרָא
תְּעַשַּׂר יָת כָּל עֲלַת זַרְעָךְ דְּיִפּוֹק
חַקְלָא שַׁתָּא בְּשַׁתָּא׃ כג וְתֵיכוּל
קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ בְּאַתְרָא דִי יִתְרְעֵי

לקט בהיר

אם זה טעות בידו ודאי שיכול אתה ואלרבה צריך אתה להתירו ולהדריכו בדרך האמת (צל"ד): כו) שבכל אלו אין בהם איסור בשר בחלב מדאורייתא, וכבר נתבאר בפ' משפטים שדרושים אלו יותרים מדכתיב ג' פעמים „גדי" מדהוי ליה לומר לא תבשל בשר בחלב, אבל ג' פעמים לא תבשל ג' לבישול וג' לאכילה (אחר הבישול) וג' לאיסור הנאה, וכן כתב רבינו שם וז"ל: גדי פרט לעוף שאינו בהמה, גדי פרט לחיה שאינה בהמה דאע"ג דחיה בכלל בהמה אתא קרא יתירא ומפקינן, גדי ולא את הבהמה עצמה, אבל בהמה עוהרה דלאו גדי כגון פרה ורחל אימרינו מקראי דכתבי בברייתא בגמ' עכ"ל: כז) פי' לקלקל מבואה מדשה כשהיא רך ועדיין בטעי אמותיהם פי' בלועה בשבלים, והיאך מגרמו אלא לקלקל, אם עשר מעשר, ואע"ג שרבינו אין דרכו להביא אמוראים ודרושים במקום שאין הכרח פשטות הענין, כאן יש לומר שהוכחתו מדהפסיק באמצע מאכלות אסורות עם מאמר כי עם קדוש אתה, הלא זאת שייך גם על בשר בחלב והיה לו לאומרה בסוף אחר בשר בחלב, זאת הראה שרצונו לקשר לא תבשל עם עשר תעשר (מ"ל): כח) קמה היא תבואה שנגמרה ועומדת לקצור, והביא מקצת את שמריב שהיה שדופה ונפסדת לפני קמה: כט) פי' בפ' משפטים ובפ' תשא אמר הכתוב ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' ואז לא תבשל וגו' (לבושן), ושם ודאי שיש לדרוש אמוראים כי מה ענין בשר בחלב לבכורים ולמועדות, אבל עיקר הענין לגבי מעשר נאמר, כי בכורים דבר מועט הוא ואין נתשדין עליו, לזה מביאו רבינו כאן (בד"א): ל) הוא הדין להפך מן הישן על החדש כן הוא משמעות שנה שנה, וכן הוא בספרי משנה לתורה, אלא אורחיה דמלתא נקט שרולה להרויח כי הישן שוה יותר שפבר נתייבש הגלגלתים ממנו, שאם רולה לעשר לענין אין צריך להמתין עד שנה הבאה יכול ליתן לו מתנות חוץ מן המעשר (מ"ל), גם משמעינן רבותא שלפעמים הישן

רש"י

איסור אל תחיה בפניהם (שם): לא תבשל גדי. ג' פעמים, פרט לאיסור[יב] ולעופות ולבהמה עמאה (ספר[יג] - מולן קי"ג): לא תבשל גדי וגו' עשר תעשר. מה ענין זה אצל זה אמר להם הקב"ה לישראל לא תגרמו לי לבשל גדיים של תבואה[יד] עד שהן בתעי אמותיהן, שאם אין לאתם מעשרים מעשרות כראוי כשהוא סמוך להתבשל אני מוליא רוח קדים והיא משדפתן שנאמר (מ"ב י"ט כ"ו) ושדפה לפני קמה[טו] (תענית), וכן לענין בכוריים[טז]: (כב) שנה שנה. מכאן שאין מעשרין מן החדש[יז] על הישן (ספרי): (כג) ואכלת וגו'. זה מעשר שני (שם) שכבר נאמרו ליתן מעשר

אור החיים

לגר וכו'[קמא]) ואסר אפילו אינה ראויה לגר ונתיישבו על בורין, אלא שראיתי שם בגמרא ע"ז (ס"ח.) שהקשה הש"ס בשאמר גבלה שאינה ראויה לגר אינה נבלה הקשה וז"ל ורבי מאיר[קמב] הכוא למעוטי שרוחה מעיקרא, ורבי שמעון, שרוחה מעיקרא לא איצטריך קרא ע"כ, ולפי דברינו מה מקשה הש"ס לר"מ והלא לסברת ר"מ אין מקום לדרוש דרשת ר"ש כמו שכתבנו, ואולי כי לרווחא דמלתא אמר כן בגמרא אפילו אם תמצא לומר שיסבור דרשת ר"ש[קמג] יכול להעמידה בשרוחה מעיקרא אבל אחר האמת אין קושיא לר"מ וכמו שכתבנו, וכפי זה אחר האמת[קמד] גם ר"מ יסבור (כר"ש) בשרוחה מעיקרא דעפרא בעלמא כסברת רש"י ואינו צריך קרא:

אור בהיר

ולא אמר אל משה דינר ה'. קמא) שלפי דעתו יש טעם נכון בשיטו. קמב) פי' מה יענה ר"מ על מה שאינה הכתוב. קמג) פי' לו יהיה שלא די דרשתו לתרץ השיטו. קמד) שדי דרשת ר"מ לתרץ השיטו ס"כ מהיכן ידע ר"מ שרוחה

לְאַשְׁרָאָה שְׁכִנְתֵּהּ תַּמָּן מַעֲשַׂר
עִבּוּרָךְ חִמְרָךְ וּמִשְׁחָךְ וּבְכוֹרֵי
תּוֹרָךְ וְעָנָךְ בְּדִיל דְּתֵילַף לְמִדְחַל
קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ כָּל יוֹמָא׃ כד וַאֲרֵי
יִסְגֵי מִנָּךְ אָרְחָא אֲרֵי לָא תְּכוּל
לְמִטְלַהּ אֲרֵי יִתְרַחֵק מִנָּךְ אַתְרָא
דִי יִתְרְעֵי יְיָ אֱלָהָךְ לְאַשְׁרָאָה
שְׁכִנְתֵּהּ תַּמָּן אֲרֵי יְבָרְכִנָּךְ יְיָ
אֱלָהָךְ׃ כה וְתִתַּן בְּכַסְפָּא וּתְצוֹר
כַּסְפָּא בִּידָךְ וּתְהַךְ לְאַתְרָא דִי
יִתְרְעֵי יְיָ אֱלָהָךְ בַּהּ׃ כו וְתִתַּן
כַּסְפָּא בְּכֹל דִּי יִתְרְעֵי נַפְשָׁךְ
בְּתוֹרֵי וּבְעָנָא וּבְחֲמַר חֲדַת
וַעֲתִיק וּבְכֹל דִּי תִשְׁאֲלִנָּךְ נַפְשָׁךְ
וְתֵיכוּל תַּמָּן קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ וְתִחְדֵּי
אַתְּ וְאֲנָשׁ בֵּיתָךְ׃ כז וְלֵוָאָה דִי
בְקִרְוָיִךְ לָא תִשְׁבְּקִנַּהּ אֲרֵי לֵית

בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם
מַעְשַׂר דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֹת
בְּקָרְךָ וְצֹאנֶךָ לְמַעַן תִּלְמַד לְיִרְאָה
אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־הַיָּמִים׃ כד וְכִי־
יִרְבֶּה מִמְּךָ הַדֶّרֶךְ כִּי לֹא תוּכַל
שְׂאֵתוֹ כִּי־יִרְחַק מִמְּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר
יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָשׂוּם שְׁמוֹ שָׁם כִּי
יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ כה וְנָתַתָּה בַכֶּסֶף
וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדֶךָ וְהָלַכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ׃ כו וְנָתַתָּה
הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר־תְּאַוֶּה נַפְשְׁךָ בַּבָּקָר
וּבַצֹּאן וּבַיַּיִן וּבַשֵּׁכָר וּבְכֹל אֲשֶׁר
תִּשְׁאָלְךָ נַפְשֶׁךָ וְאָכַלְתָּ שָּׁם לִפְנֵי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׂמַחְתָּ אַתָּה וּבֵיתֶךָ׃
כז וְהַלֵּוִי אֲשֶׁר־בִּשְׁעָרֶיךָ לֹא תַעַזְבֶנּוּ כִּי

רש"י

רשות ללוים שנאמר (במד' י"ח כ"ו) כי תקחו מאת בני ישראל וגו', ונתן להם רשות לאכלו בכל מקום שנאמר (שם כ"ט) ואכלתם אתו בכל מקום, על כרחך זה מעשר אחר הוא: (כד) כי יברכך. שתהא התבואה מרובה[לא] לשאת: (כו) בכל אשר תאוה נפשך. כלל: בבקר ובצאן וביין ובשכר. פרט: ובכל אשר תשאלך נפשך. חזר וכלל[לב] מה הפרט מפורש ולד ולדות הארץ וראוי למאכל אדם וכו' (ת"כ בריתא דר"ג מדות - שירובין כ"ז): (כז) והלוי וגו' לא תעזבנו. מליתן לו מעשר ראשון[לג] (ספרי): כי

לקט בהיר

קרוב להתקלקל אעפ"כ לא ימרוס מן היפה על הרע וכ"ש להפך (רא"ם): לא) ופי' יברכך בתבואה הרבה, שעל זה שייך ברכה, ואין פירושו יברכך לבנות מדינות ויהיה המקום רחוק שעל ביבות מדינות לא שייך ברכה (רא"ם), ועוד שאין הדבר תלוי בריחוק מעט או בריחוק הרבה, הדבר תלוי במשא דכתיב כי לא יוכל שאתו כדאיתא בספרי, וכל זה לפרש משמעות הכתוב, אבל הכתוב לא נתן שיעור לא על הריחוק ולא על הריבוי, וכל שיש לו שום עיכוב יכול לפדותו ולהעלות הדמים לירושלים (ב"ב): לב) הוי ליה כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כענין הפרט מה הפרט הוא ולד כמו בקר וצאן ויין מענגים למעט מים ומלח כמהין ופטריות, ומה הפרט ולדות הארץ (שנברלו מן הארץ) למעט דגים, וכן דברים שאינם מאכל אדם אסור ליקח במעות מעשר שני (גמר'): לג) הגם שרז"ל בספרי הוסיפו מן לו ממעשר שני שלך ומעשר עני ושלמים ופרנקהו מן הצדקה, אין פשט הכתוב אומר כן, בשלמא לעיל (י"ב י"ח) צריך הכתוב לכתיב תאכלנו במקום וגו' אתה וגו' והלוי, לזה כתב שם רבינו הזמינהו על שלמיך, אבל כאן אינו מצרפו לאכילה ולשמחה אלא אמר לא תעזבנו (רא"ם):

[illegible]

[illegible]

[illegible]

צירעה לוקה שם. פיה דהא (ג) דכתיב בקרבנות לא משקלינן חד בכמוהיכם בכמהה ובשוף ובכל מאי דכתיב אתמה ומשקף עליה לא דאיכן הנשף בתמה (ד) שקן לשון שקן דבר שמה הוא לכם לא תאכלו. שרץ לשון רוחש ונעשה ושיט ורמה ואין שהוא מר מתרן ואינו נרמה לגלה מ"י שרוצו תפני קטנו וקפה הכפ"ד מיטוקה (סנהדרין מה:) דרשינן וכל מה שרוחש בקרקעות מהיו: תוחה אור בקרקעות מהיו: אינו בן המים כמים: והבשר למה לי. המתת אתמר קנה לגלו לנופיה אמת לגלה לגם מה יאכל ומה יאכל דרישי: (ד) לטה לי *לרבות עצים ולבונה והבשר כל מהור יאכל בשר דסיפא למה לי לרבות איטורין איטורין מהרם נפקא *דתניא*ותנפש אשר תאכל בשר מובח השלמים אשר לה' לרבות את האיטורין *תרם מוטאת הנוף בברת הבא טמאת בשר. בלא[ו] איר אבהו איר יוחנן *כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך אכילה. למעוטי מאי אמר רב שמי בר אשי למעוטי שאם אכל חלב חי בשאר איכא דאמרי איר אבהו אמר ר' יוחנן *כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך הנאתן למעוטי מאי אמר רב שמי בר אשי למעוטי *שאם הניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו שהיא פטור ולכל שאר אוכל חלב חי שהוא פטור] אחבר נמי אמר רב אחא בר אמי *עיין אמר רב אסי איר יוחנן הניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו פטור לפי שכל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך הנאתן אמר ר' זירא אף אנן נמי תנינ' *אין מפנין את הארבעים משום ערלה אלא על הוצא מן הוריתם ומן הענבים בלבד ואילו מרותים האלים ורשונים לא מאי מעמא לאו משום דלא קאכיל ליה דרך הנאתן אמר ליה אביי בשלמא אי אשמעינן פרי נוטפא דלא קאכיל ליה דרך הנאתן שפיר אלא הכא משום דזיעה בעלמא הוא! אמר אביי * ורבל מרים בבלאי הכהם שלוקין עליהן אפילו שלא כדרך הנאתן מאי מעמא משום דלא כתיב בהו אכילה מיתיבי איסו לן בן יהודה אומר *מנין לבשר בחלב שהוא אסור נאמר כאן *כי עם קדוש אתה נאמר להלן *ואנשי קדש תהיון לי. מה להלן אסור אף כאן אסור. ואין לי אלא באכילה בהנאה מנין אמרת קל וחומר ומה ערלה שלא נעבדה בה עבירה אסורה בהנאה בשר בחלב שנעבדה בו עבירה אינו דין שהוא אסור בהנאה כגון

ערלה לוקה שם איל כל היכא *דאיכא למרדש דרשינן ולא מקמיבון בלאוי יתירי *והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל דרישי: (ה) לטה לי *לרבות עצים ולבונה והבשר כל מהור יאכל בשר דסיפא למה לי לרבות איטורין איטורין מהרם נפקא *דתניא*ותנפש אשר תאכל בשר מובח השלמים אשר לה' לרבות את האיטורין *תרם מוטאת הנוף בברת הבא טמאת בשר. בלא[ו] איר אבהו איר יוחנן *כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך אכילה. למעוטי מאי אמר רב שמי בר אשי למעוטי *שאם הניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו שהיא פטור ולכל שאר אוכל חלב חי שהוא פטור] אחבר נמי אמר רב אחא בר אמי *עיין אמר רב אסי איר יוחנן הניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו פטור לפי שכל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך הנאתן אמר ר' זירא אף אנן נמי תנינ' *אין מפנין את הארבעים משום ערלה אלא על הוצא מן הוריתם ומן הענבים בלבד ואילו מרותים האלים ורשונים לא מאי מעמא לאו משום דלא קאכיל ליה דרך הנאתן אמר ליה אביי בשלמא אי אשמעינן פרי נוטפא דלא קאכיל ליה דרך הנאתן שפיר אלא הכא משום דזיעה בעלמא הוא! אמר אביי * ורבל מרים בבלאי הכהם שלוקין עליהן אפילו שלא כדרך הנאתן מאי מעמא משום דלא כתיב בהו אכילה מיתיבי איסו לן בן יהודה אומר *מנין לבשר בחלב שהוא אסור נאמר כאן *כי עם קדוש אתה נאמר להלן *ואנשי קדש תהיון לי. מה להלן אסור אף כאן אסור. ואין לי אלא באכילה בהנאה מנין אמרת קל וחומר ומה ערלה שלא נעבדה בה עבירה אסורה בהנאה בשר בחלב שנעבדה בו עבירה אינו דין שהוא אסור בהנאה כגון

אשמעינן בפרי נוטפא. לפי פסול הוא דלמתניתין דזיעה בעלמא הוא ומתמיה דלא מתיב: שפיר. אמעינן מינה דהא דלא מתיב דלא מתיב לה מתיב: אלא אביי. דאמר אביי דלא מקמיה

(6)

לא מצינו בכל הש"ס שום מקום שיהא מותר לאכול בשר בחלב, ואם כן אין לנו אלא מה שכתוב בתורה, שאסור לבשל בשר בחלב, ומה שכתבו חז"ל שאסור לאכול בשר בחלב, הרי הוא מדברי סופרים, ואם כן אין לנו אלא מה שכתבו חז"ל, ולא מה שכתבו הגאונים, ולא מה שכתבו הראשונים, ולא מה שכתבו האחרונים, ולא מה שכתבו הרבנים, ולא מה שכתבו המנהג

ומה שאינו מן המעשר אינו מן המעשר. ומה שאינו מן המעשר אינו מן המעשר, אינו דין שלא יהא

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

אלון בלוך

[ב] ... ב"ה ... ב"ה ... ב"ה

הבוקר הבוקר הבוקר

הבוקר הבוקר הבוקר

הבוקר הבוקר הבוקר

*ארת ז' וארת ז' עד לבלב הא חזיא לבלב קשיא לנופא בר פרא אבד טמאה המרה עד לגר ושמאה קלה עד לבלב ורבי יוחנן אמר ארת ז' וארת ז' עד לבלב מ"ט דרבי יוחנן דכתיב "לא תאכלו כל נבלה לגר ונו' הראיה לגר קרוי נבילה ושאינו ראיה לגר אינה קרוי נבילה ואידך למעוטי הכא דהסריחה מעיקרא ואידך הסריחה מעיקרא לא ציבא קרא למעוטי עפרא בעלמא הוא תנן רבי אליעזר בן יעקב אומר בהמה נטמא שעפרה חדרת דם דרי ר' תוקבר ותפטרת מן הבכורה ותני ר' חייא אינה מטמאה לא במגע ולא במשא ואמר ר' יוחנן משום ביטול ברוב נגעי בה מאי איריא משום ביטול ברוב חיפוש לי דלא איתחזי ליה כלל הא נמי איתחזי מעיקרא ואמר אמר תנן הרם "ר' אליעזר בן יעקב אומר "צר מרור שנפל לתוכו מים כל שהוא מטא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ואת אמרת בזשלר בן יעקב הארץ לערב מחצה (ב) בצר ולכה לי מחצה אפילו בצר מחצה נמי (ג) והני משרי דהוה ליה פלגא ופלגא לא בטל אמאי עד מחצה איבעיא אמא מטמאה עם הארץ ודבנן מטמא משקין ודבנן ברובא נזרו רבנן בפלגא ופלגא לא נזרו בה רבנן: **מתני'** רשב"ג אומר הלוקח בהמה מעיקרו מן העובר טובים (ד) אין ראשית שמא בנה של ארורה הוא בנה של ארורה הוא בנה של ארורה הו

שי"ח סק"ה) כתב דאין ראיה מביכורים דשם גם לזר (מלבד איסור זרות) יש איסור חוץ לירושלים, ונהי דאיסור זרות נתבטל מחמת שאין לו מתירין, מ"מ איסור חוץ לירושלים לא מתבטל גם לזרים דהוי דשיל"מ, ול"ד למבשל בשבת דלדידיה אין לו מתירין מכל וכל, עכת"ד, [והמג"א אפשר דסבר דכשאיסור אחד אין לו מתירין, גם השני דיל"מ בטל, כמש"כ רעק"א על המג"א שם].

ולכאורה דברי המג"א והחוו"ד אכתי אינן מיושבים, דנהי דאיסור חוץ לירושלים לא בטל גם לזרים (או מחמת דהוי דשיל"מ לכהנים או מחמת דהוי דשיל"מ לזרים עצמם) מ"מ איסור זרות דאין לו מתירין ה"ל להתבטל, ולהיות מותר לזרים בירושלים, ובמשנה ביכורים פ"ב מ"ב מפורש שאסור לזרים גם בירושלים, וכ"כ הרמב"ם בפ"ד מביכורים הט"ו בזה"ל "אע"פ שהבכורים עולין באחד ומאה כתרומה, אם נתערבו בחולין בירושלים אוסרין בכ"ש במינם כמע"ש, מפני שהוא מקום אכילתן עשו אותן כדשיל"מ, ואע"פ שהבכורים אסורין לזרים אף בירושלים הרי הן אוסרין בכל שהן" עכ"ל. שוב הראוני דבפי' הרע"ב שם כתב דכיון דחל על התערובת שם ביכורים ליאסר לאכלן חוץ לירושלים (דזה הוי דשיל"מ), חל שם ביכורים גם לגבי איסור זרות הגם שאין לו מתירין. ונמצא דמה שהתערובת אסורה לזרים הוא רק בגלל שאיסור חוץ לירושלים הוי דשיל"מ, ומיושבים דברי המג"א והחוו"ד.

ב. אמנם הכו"פ ק"ב סק"ה יישב הקושיא באופן אחר, ע"ש שדייק כן גם מדברי הרמב"ם פ"ו ממע"ש הי"ד שכתב "פירות מעשר שנתערבו בפירות חולין יאכל את הכל בטהרה במקום או יפדה את המעשר. לפיכך אם נתערבו בירושלם אוסרין בכ"ש במינן, הואיל והוא בירושלם הרי הוא כדשיל"מ ויאכל הכל בטהרה" עכ"ל, והרי רק איסור אכילת מע"ש בריחוק מקום הוא דשיל"מ, אבל איסור אכילה בטומאה אין לו מתירין כלל, ומדוע לא בטל [ולדע"ב י"ל כנ"ל]. ותירץ הכו"פ שמדינא ה"ל להתבטל, רק מכח קדושת ירושלים החמירו בזה, וכלשון הירושלמי "עשו את ירושלים כדבר שיש לו מתירין". ולכן איסור טומאה וזרות לא בטלים הגם שאין להם מתירין כלל. ולדבריו ראיית המג"א לא מתחילה, דגם אם איסור חוץ לירושלים הוי אין לו מתירין כלפי זרים, מ"מ מה שאינו בטל אינו בגלל דהוי דשיל"מ לכהנים אלא מחמת חומרת ירושלים, וכבר כתב הכו"פ (שם סק"י) לדחות כן.

ג. הפמ"ג שפ"ד ק"ב סקט"ו הקשה על המג"א מיבמות פ"ב, דאיתא התם דחטאת שנתערבה בחולין לא חשיבא כדשיל"מ, דאי לכהן מישרא שרי ואי לישראל לעולם אסור. ואמאי לא נימא דהוי דשיל"מ לכהן שיכול לאכלו בטהרה ובעורה, דומיא דביכורים דחשיב דשיל"מ שיכול לאכלם בירושלים, וממילא גם כלפי ישראל יש לו דין דשיל"מ. [וגם ללא המג"א צ"ע למה לא חשיב כדשיל"מ לכהנים עכ"פ]. אלא ע"כ דביכורים וחטאת גם כלפי כהנים ל"ח כדשיל"מ, דמה שיכול לאכול במק"א לא מקרי דשיל"מ, דלמקום האיסור אין היתר, ומה שהחשיבו ביכורים כדשיל"מ הוא רק מחמת חומרא דירושלים וכדלעיל

בשם הכו"פ [והא דלא החמירו גם בחטאת, עיין או"ש פט"ו ממאכא"ס ה"י מש"כ בזה]. אלא דצ"ע מדברי רש"י ביצה ל"ט רע"א גבי תחומין דכתב דמה שיכול לאכלו כאן היום מקרי דשיל"מ, משמע דמקום אחר חשיב כיש היתר לאיסורו כמו זמן אחר, ועיין יד יהודה ס"ט סק"ס וק"ב סקכ"א. שו"ר בתשובת הגאון בעל נוב"י שנדפסה בשו"ת תשובה מאהבה סי' ו' דכתב דרש"י בביצה כתב כן בד' רב אשי, והוא ס"ל בגמ' יבמות הנ"ל דחטאת שנתערבה בחולין חשיבא כדשיל"מ אף שאין היתר לאיסורו, אבל לדינא לא נחשב ד"ז לדשיל"מ.

ונמצא דראיית המג"א מהא דביכורים דדשיל"מ לאחד לא בטל גם לשני, אפשר לדחותה בכמה אופנים. א) מה שביכורים לא בטלים לזרים יתכן שהוא מחמת דחשיב דשיל"מ גם עבורם (חוו"ד). ב) גם אם חשיב כאין לו מתירין כלפי זרים, מ"מ מה שאינו בטל יתכן שאינו מחמת דהוי דשיל"מ לכהנים אלא מחמת חומרא דירושלים, וכמו איסורים אחרים שלא בטלים הגם שאינם דשיל"מ (כו"פ). ג) יתכן שביכורים גם עבור כהנים לא חשיב כדשיל"מ, ומה שלא בטלים הוא מחמת חומרא דירושלים (פמ"ג).

סימן פז

בדין נטל"פ בבשר בחלב

ק"ג ס"א:

"כל דבר שטעמו פגום אינו אוסר תערובתו, ואפילו אין טעמו פגום מחמת עצמו שבפני עצמו הוא מוטעם ומשובח אלא שפוגם תערובתו מותר".

א. הכו"פ פ"ז סקט"ו דייק מהרמב"ם פי"ד ממאכא"ס הי"א דנטל"פ אסור בבב"ח, דז"ל הרמב"ם שם ה"י והי"א "כל האוכלין האסורין אינו חייב עליהן עד שיאכל אותן דרך הנייה חוץ מבשר בחלב וכלאי הכרם וכו'. כיצד הרי שהמחה את החלב וגמאו כשהוא חם עד שנכוה גרונו ממנו, או שאכל חלב חי, או שעירב דברים מרים כגון ראש ולענה וכו', או שאכל אוכל האסור אחר שהסריח והבאיש ובטל מאוכל אדם, ה"ז פטור. ואם עירב דבר מר בתוך קדרה של בב"ח או ביין כלאי הכרם ואכלו חייב" עכ"ל. משמע דהפטור באכילת מאכל שהסריח והבאיש ובטל מאוכל אדם הוא משום דל"ח כדרך אכילה, וממילא בבב"ח וכה"כ חייב גם בזה. ועפ"ז רצה הכו"פ להחמיר בכל נטל"פ בבב"ח, עיין בכו"פ שם ובסי' צ"ד סק"ו.

והחוו"ד ק"ג סק"א הקשה על הכו"פ מגמ' ע"ז ס"ח ע"א דשאור של כה"כ אינו אוסר כשהוא נטל"פ. ובהגהות אמרי ברוך על החוו"ד שם הוסיף להקשות מדברי הרמב"ם עצמו בפט"ו ה"ל שכתב בזה"ל "ואם היה בב"ח או יי"נ ויין ערלה וכה"כ שנפלו לדבש, או בשר שקצים ורמשים שנתבשל עם הירק וכיו"ב, טועם אותן הגוי וסומכין על פיו, אם אמר אין בו

טעם או שאמר יש בו טעם ומטעם רע הוא והרי פגמו, הכל מותר", הרי להדיא דנטל"פ שרי גם בבב"ח וכלאי הכרם, ודלא ככו"פ.

ב. בביאור הדבר דנטל"פ שרי בבב"ח כתב החוו"ד דנבלה שא"ר לגר [היינו שנפסל מאכילת אדם] ושלא כדרך הנאתן שני ענינים הם, נבלה שא"ר לגר היינו שהאיסור עצמו נסרח, וכיון שפקע מהחפצא שם איסור אפילו אם יושבח ע"י תחבולות לא יחזור לאיסורו, ופטור זה קיים גם בבב"ח וכה"כ. אמנם שלא כדה"נ היינו שהחפצא עדיין באיסורו עומד ורק הגברא לא אוכלו באופן של הנאה, כגון שאוכלו חי או רותח או עירב בו דבר מר, ובזה כל שחזר ותיקנו חייב, וכמו כן חייב בבב"ח וכה"כ דאין בהם דין אכילה. ודברי הרמב"ם הנ"ל ביאר החוו"ד דרק על הדין של עירב דבר מר סיים הרמב"ם וכתב להדיא "ואם עירב דבר מר בתוך קדרה של בב"ח או ביין כה"כ ואכלו חייב" ולא על הדין של אכל אוכל האסור אחר שהסריח והבאיש ובטל מאוכל אדם, דבזה גם בב"ח וכה"כ פטור. ועל כן נטל"פ ג"כ מותר בהם דהוי כא"ר לגר, עכת"ד. וכ"כ החזו"א (או"ח קט"ז סק"ג ד"ה לר"מ) בד' הרמב"ם.

אמנם דברי החוו"ד צ"ע מכמה אנפין, ראשית דגם את הדין של אכלו חם או חי לא הזכיר הרמב"ם להדיא הגם שללא ספק חייב בזה בבב"ח וכה"כ, וכמו שהעיר באמרי ברוך שם, וע"כ שהדא נקט וה"ה לאחריני. ובפרט שהרמב"ם כללא נקיט דכל האוכלין אינו חייב שלכדה"נ חוץ מבב"ח וכה"כ, והדר מפרט כיצד וכו', דהיינו דכל אלו מקרי שלכדה"נ, ומסיים דבב"ח וכה"כ חייב בעירב דבר מר דבהו לא בעינן כדה"נ, וא"כ בפשטות ה"ה שאר הדוגמאות של שלכדה"נ [וכן הבין ברמב"ם הבינ"א אות נ"ה]. שנית, גם להבנת החוו"ד ברמב"ם דא"ר לגר פטור גם בבב"ח, מ"מ נטל"פ לא הוי בהכרח א"ר לגר, כדמוכח מדברי הרשב"א בתוה"ב והר"ן בע"ז שם, וכמש"כ החוו"ד הנ"ל בעצמו דלכן פגם ולבסוף השביח אסור, כיון שהוא פגם כ"ש ולא פקע האיסור מהדבר רק שאין אוסר התערובת. וא"כ תו ה"ל רק דין על הגברא שאוכל שלכדה"נ, והדרא קושיא לדוכתא למה נטל"פ שרי בבב"ח וכה"כ הרי אין בהם דין אכילה. וקושיא זו הקשו הקהלות יעקב ע"ז סי' כ"ה אות ח' והיד יהודה ק"ג סק"א (דף ס"ב ע"א).

ג. והנראה בד' הרמב"ם דס"ל דנבלה שא"ר לגר שמה נבלה וחייב בבב"ח כמשמעות רהיטת דבריו הנ"ל. והא דמשמע בגמ' ע"ז שם דמאן דמתיר נטל"פ יליף לה מנבלה שא"ר לגר שאין שמה נבלה, והרי גם לרמב"ם נטל"פ שרי, תירצו הכו"פ והנובי"ק יו"ד ר"ס כ"ו דהרמב"ם פסק כר' יוחנן בבכורות כ"ג דמוקי לקרא בנבלה סרוחה מעיקרא (כמפורש ברמב"ם בפ"א מאבות הטומאה הי"ד), וס"ל לרמב"ם דאין לחלק במשמעות הפס' בין ה' טומאה לאיסורי מאכלות (דלא כתוס' שם), וא"כ לר' יוחנן א"ר לגר שמה נבלה למרות שמתיר נטל"פ, ועל כן רק מדין שלכדה"נ יש לפטור בזה וממילא בבב"ח וכה"כ חייב. [והחזו"א יו"ד ט"ו סק"ז כתב לחלוק ע"ז, ואזיל לשיטתו באו"ח הנ"ל דביאר ברמב"ם כחוו"ד]. והא דמוכח בגמ' וברמב"ם דנטל"פ שרי בבב"ח וכה"כ, ע"כ צ"ל ע"פ דרכו של חי' רבנו חיים הלוי פט"ו

ממאכא"ס (דף ל"ה ע"א) דדין טעם כעיקר הוא לא רק שהטעם לא בטל אלא דין מחודש שטעם דינו כעיקר, וכיון שד"ז נלמד ממשרת שבו כתיב אכילה, על כן בטכע"ק בעינן שיאכל כדרך הנאה גם בטעם של בב"ח וכה"כ. וכל הראיות שנטל"פ שרי בבב"ח וכה"כ הם רק בטכע"ק כלשון הרמב"ם שם "ואם היה בב"ח או יי"נ ויין ערלה וכה"כ שנפלו לדבש", אבל בב"ח עצמו אין בו דין נטל"פ כדמוכח מהרמב"ם פי"ד הי"א הנ"ל, ומיושבים פסקי הרמב"ם היטב [וכבר רמז לחילוק זה בהגהות אמרי ברוך שם]. וכל זה דלא כחוו"ד שפטר נטל"פ גם בב"ח עצמם, ודלא ככו"פ שחייב נטל"פ גם בטכע"ק של בב"ח.

וכל דברינו הם רק בד' הרמב"ם שכנראה לא פסק כסוגיא דע"ז שאמרה שהמתירים נטל"פ למדוה מא"ר לגר, דס"ל דר' יוחנן בבכורות פליג ע"ז, אבל לרשב"א, ר"ן ורא"ש שנקטו לדינא דא"ר לגר לא שמה נבלה, נראה פשוט שגם בב"ח עצמם שנסרחו האוכלם פטור. ומיהו, העיר בשו"ת הר צבי יו"ד צ"ה, דהנ"מ בזה היא רק בבב"ח וכה"כ אי לוקה כשא"ר לגר, אבל בשאר איסורים לכו"ע אסור מדרבנן, לרמב"ם הגם שא"ר לגר מקרי נבלה מ"מ מקרי שלכדה"נ, ולשאר הראשונים הגם דא"ר לגר לא מקרי נבלה מ"מ איסור דרבנן איכא לד' הרבה פוסקים מדין אחשביה, ע"ש. [עמש"כ בזה לקמן בסימן פ"ט].

סימן פח

דין בריה בשקצים פגומים

ק"ג ס"א בהג"ה:

"מיהו דברים החשובים כבריה או כיו"ב אם אינן פגומים בעצמן אע"פ שפוגמין התבשיל אינן בטלים אפילו באלף".

משמעות דברי הרמ"א דרק בריה שאינה פגומה אינה בטלה, אבל פגומה בטלה. אמנם מה מקרי בריה פגומה לא נתבאר להדיא ברמ"א. ובערוה"ש סי' ק' סי"ז וי"ח הבין שכל בריה מאוסה אין לה חשיבות ובטלה, ובזה רצה להליץ על מה שלא נזהרים באכילת מאכלים מתולעים, דכיון דהתולעים מאוסות אין בהם דין בריה [וכ"כ הצבי לצדיק]. והביא ערוה"ש שכ"כ האו"ה כלל ל"ב דין ו' שהוא מקור דברי הרמ"א הללו, וז"ל שם "ואפילו בריה שלימה מוסרחת שנתערבה, אפילו גופא בטל במינו ברוב כגון נמלה בכשרות [זה צ"ע וע"ש בזר זהב] ובשאינו מינו בס' כשאר איסורין, שאע"פ שעדיין חשובה היא למלקות וכו' דלא חילקה תורה בין שרץ המסריח לשאינו מסריח, מ"מ לענין ביטול בטלה חשיבותה" עכ"ל. והבין ערוה"ש דאו"ה מיירי בשרצים הסרוחים מעצם ברייתן.

אמנם אחר המחי"ר נראה דלא לזה כוונו האו"ה והרמ"א, שכן בכלל כ"ה דין ב' כתב האו"ה בזה"ל "בריה כיצד, כל דבר שהוא בריה והוא שלם וכו' וכן זבוב ונמלה

רבי יהודה אומר כותח וכל מיני כותח. אומרים כפס ר"ש ר"מ שלשים יום. דס"ל כר"ש חוץ מכל מיני כותח אחר כל כותח אחר כותח משום דקס ר"מ בעלמא מכנו מכנו דמכל נכרי ולכן אוסר ר' יהודה אומר כותח אחר כ

[ב] חדים. אבל מה לה דמי תשיחה מצמא לחלוחא לה קמיל דלה חיישינן שלולים עדיין חמה. ולא תנא [ג] ולא מלאכה. אבל אם אינו מלאכה אלא מלאכה אחרת אלא מלאכה אחרת אלמא אינו אסור לאכול אלא מלאכה אחרת אלמא אינו אסור לאכול אלא מלאכה אחרת אלמא אינו אסור לאכול

מון קמי כשהוה קאמר דהא קיימי מייר מיסה אלא אתורייי קא מוהר ליה אלא ליאסר אחר עד מעלה שבת דאלמא פייר דמעיקרי אמר
לקרוביהו מבעוד יום ונמלא מתלג שבת אלא קדיקרים ויאסה לו מלה מעיקרא כמו שאמרו בכתובות (דף ה.) נערה
שמתה בתוך הבית ואמר הרי הקדשתי לפלוני לא מלה מעיקרא אלא לאחר מיתה דלא אמר מעיקרי דמקבעים לה הכל מעיקרא אלא לאחר מיתה ולפיכך לא מלה מעיקרא אלא לאחר מיתה ולא מלה קדיקרים לא מלה
דמקבעים לה הכל מעיקרא אלא לאחר מיתה ולפיכך לא מלה מעיקרא אלא לאחר מיתה ולא מלה קדיקרים לא מלה
דפליגי בתלין דר' אלעזר בר מזרח אמר מעלה שבת לגבי ר' אלעזר בר מזרח אמר מעלה שבת לגבי ר' אלעזר בר מזרח
אומר מעלה שבת לגבי ר' אלעזר בר מזרח אומר מעלה שבת לגבי ר' אלעזר בר מזרח אומר מעלה שבת לגבי ר' אלעזר בר מזרח
לאבוהו עד ארבע שעות דברי ר' אליעזר אישר ברוחוא שאמר משום ר' יהושע וכן הלכה:

סליקא להו אור לארבעה עשר

כל שעה שמותר לאכול ב"א ומאכיל לבהמה ולחוה ולעופות ומכרו לנכרי ומרחץ בהגאתו עבר זמנו ב אסר בהגאתו ולא יסוק בו תנור וכירים ר' יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה וחכמים אומרים מפרר ומורה לרוח או משיל לים: **גמ'** מתני' דלא כרבי יהודה דאי רבי יהודה הא איכא חמש דאינו אוכל ומאכיל וכבר פסק רב הלכה כרבי יהודה ומותר בהגאתו: פשיטא לא צריכא שרכו קודם זמנו ובדבא דאמר רבא חיבו קודם זמנו מותר בהגאתו אפילו לאדר זמנו (ערב (ח)) זמנו אסור בהגאתו: לא צריכא לשעות דדבון דאמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב המקדש משש ושעות ולמעלה אפי' בתשי מקדרשייתא אין חוששין לקדושין) שאסר חוקיה מנין לחמץ בפסח שאסור בהגאתו שנא' לא יאכל חמץ לא יהא בו דיותר ד' אבילה: אדר יעקב אדר יוחנן בכל דמרפאין במקום סכנה חוץ מעצי אשרה ותרנא ר"א אומר

הדרן עלך אור לארבעה עשר

כל שעה שמותר לאכול מאכיל לבהמה ולחיה ולעופות. גמ' מרכיבן למה ליה למיתנא בהמה ולמה ליה למיתנא חיה: ומוכרו לנכרי. בגמרא. אמרי' לאתוסי מהאי מלא דתנא דמ"ש לא יתכר לנכרי אחיב יודע בו שיבלה קודם הבשמה: עבר ומנו אסור בהגאתו. בגמרא דלאתוסי מהאי מלא שוכרו לנכרי מיהו לא מהכרו זמנו דמיון בדמון בפרק הלוקח (דף ק"ו) מכרן ונקלו בדעתיקו מקודשים אתמרינן בגמ' דלמ"ל מדיוקא דרישא שמעינ' ליה מתנינו דקדשים מו' שעות ולמעלה אינו מחיבו דאמר חמץ בפסח אינו מקדשין אין מקדשין לקדושין אמר לאסור בהגאתו: ומה"ל לאסרן בהגאתו דהא לא מיבעיא ליה: אין מקדשין לקדושין.

סימן קכח

שאלה: נותן טעם לפגם בתוך הפסח, יש לנהוג בו היתר או איסור.

תשובה: יראה דבכל מקום שאין מנהג ידוע שיש להורות דהמקיל לא הפסיד והמחמיר תבא עליו ברכה[1]. וכעין זה כתב בטור אורח חיים[2] דמהר"ם היה מקיל בזה לאחרים ולעצמו היה מחמיר, והיה רגיל לומר לשואלים פלוגתא דרבוותא היא, ורבים נמנעים מאליהם. וקבלתי שבווינ"א ובקרימ"ש היה המנהג מקדם להתיר ובניאושט"ט היה המנהג לאסור וגדול אחד[3] נסתפק במקום שנהגו לאסור, היכא דהוא משהו וגם נותן טעם לפגם אי אסרינן אפ"ה דאיכא למימר דאפילו גאונים האוסרים מודים בהכי. וחילוק זה איתא בהדיא בתוס' פ' כל שעה[4] דקאמר דאע"ג דאין מבטלין איסור לכתחילה, היכא דהוא לפגם גם משהו מבטלין. ונראה להוכיח קצת דלענין נ"ד אין לחלק, דכתב במרדכי פ' כל שעה[5] בשם ראבי"ה[6] דחיטין שנפלו לבור לדברי רבותינו המתירים נותן טעם לפגם[7] שרי. ולכאורה מוכח התם דמשהו הוא שלא היו החיטין ס' נגד מי הבור, ואפ"ה קאמר דדווקא לדברי המתירין נטל"פ שרי, משמע אבל לא לדברי האוסרין[8].

סימן קכט

שאלה: דיו שהוא מבושל בשכר שעורים ובסממני הדיו כגון טחינת עפצים ויטריאו"ל שאנו קורין גליצ"ן שטיי"ן, שרי לכתוב בו בפסח או לאו.

תשובה: יראה דשרי לכתוב בו[1], וראיה מהא דגרסינן פ' כל שעה (פסחים כא, ב) וכדרבא. דאמר רבא חרכו קודם זמנו מותר בהנאה לאחר זמנו, וכתב אשירי[2] והוא שנפסל מלאכול לכלב כגון פת שעיפשה. ויש שרוצים לומר דאפילו באכילה שרי דעפרא בעלמא הוא, ולא מסתברא אע"ג דבטלה דעת האוכלו אצל כל אדם, מ"מ כיון דאיהו קאכיל ליה אסור, וכ"כ הרב הברצלונ"י וק"ל, ע"כ. וכעין זה כתב הרמב"ם[3] דבר שנתערב בו חמץ אע"פ שאינו מאכל אדם כלל, כגון הטריא"ק וכיוצא בהן אע"פ שמותר לקיימו אסור לאוכלו עד לאחר הפסח אע"פ שאין בו מן החמץ אלא כל שהו, ע"כ. ונראה דדיו המבושל בסממנים דלעיל, שהן מרים יותר מראש ולענה ודאי נפסל משתיית כלב קודם הפסח, והוי כחרכו קודם זמנו דמותר בהנאה לאחר זמנו[4]. ואע"ג דכתבו תוס' פ' אין מעמידין[5] בשם ר"י דדיו המבושל ביין נסך למאן דפסק דסתם יינות אסור בהנאה לא שרי לכתוב באותו דיו. ואפי' רבינו תם דפסק סתם יינות מותר בהנאה, נכון להחמיר משום דלפעמים נותן הקולמוס בפיו בעוד שיש עליו דיו, והוא נעשה מיין של נכרים[6] ע"כ. וא"כ לפ"ז יש לנו להחמיר ג"כ בדיו של שכר בפסח מהאי טעמא, דהא מסיק אשירי וכן בשם הרב הברצילונ"י, דאסור באכילה וכן משמע מדברי הרמב"ם דלעיל. וי"ל דלא צריכינן להחמיר בנ"ד, דנראה דהא דאסרי גאונים דלעיל חמץ שחרכו קודם זמנו באכילה, היינו משום דכיון דמחשבינן ובעי למיכליה לא איפסיל לדידיה מאכילת אדם, וכ"ש מאכילת כלב. וכן משמע בפשיטות לשון אשירי לעיל.

אבל במה שנותן הקולמוס בפיו כדי להחזיקה ואגב זה טועם מן הדיו בלא כוונה לא מחשבינן בהא מידי. וק"ל הוא דדיו של יין נסך אסור אפילו בכה"ג בלא מחשבינן, ולמ"ד סתם יינם אסור בהנאה לא שרי אפילו לכתוב בו אפילו אי נימא דאיירי ר"י בדיו שנפסל משתיית כלב. בנ"ד מ"מ לא דמי דהתם היי"נ כבר חל עליו האיסור בעוד שהיה ראוי לשתייה, ותו לא פקע מיניה איסור שתייתה ואיסור הנאה למאן דאסר בהנאה. ונהי נמי דאפשר דמדאורייתא פקע כה"ג, כדאמרינן פ' בתרא דביצה (לח, ב) דאמר רב חסדא אפשר לנבילה שתיעשה שחוטה, כלומר שתהא מוסרחת ותהא מותרת מאז כשחיטה, מכל מקום מדרבנן לא פקע*).

הגה"ה: מ"מ שמעינן מיניה דהא מ"מ דיו המבושל בשכר תשוב נפסל מלאכול לכלב, דאם לא כן היה אסור להשהותו, דהא שכר שעורין שעושין כאשכנ"ז חמץ גמור הוא, ולא על ידי תערובת ומיתין עליו כרת, כך כתב המוספות שב"ן בריש פסחים ואשירי פ' אלו עוברין[8], וגם חמץ גמור חיא פת חרומה שעיפשה ועדיין לאו היא לכלב, שברפא עם העמלה נפקא, ע"כ.

ותדע דהא לא קאמר רבא חרכו לאחר זמנו דמותר בהנאה, אלא דוקא קודם זמנו משום דתו לא חל עליו האיסור, ונ"ד נמי לא חל עליה האיסור, אבל דיו דיין

סי' קכח: 1. ב"י ורמ"א (סי' תמ"ז ס"י) ומג"א (סקמ"א). 2. סי' תמ"ו. 3. עי' תשו' מהרי"ל (סי' קפ"ו). ועי' לקט"י (ח"א עמ' 81). 4. פסחים ל, א ד"ה לשהינהו. 5. סי' תקס"ח. 6. ח"ב סי' תי"ח. 7. רש"י פסחים (ל, א ד"ה אמר רב) ותוס' ע"ז (סו, א ד"ה מכלל) ותמים דעים (סי' קמ"ט) מרשב"ם, ואו"ז (ח"ב סי' רס"ב) ועי' טור (סי' תמ"ז) וב"י שם. 8. עי' בהא"ט בשם ע"ת ומג"א דבמקום שיש שלשתן ריח ונטל"פ ומשהו יש להקל, ע"ש.

סי' קכט: 1. ב"י ושו"ע (סי' תמ"ב ס"י) ועי' ד"מ (סק"ח) וח"י (סקי"ב). 2. פ"ב סי' א'. 3. פ"ד מחמץ הי"ב. 4. מג"א (סקט"ו), ועי' ח"י שם. 5. ע"ז עג, א. 6. רמ"א (יו"ד סי' קל"ד סי"ג), ועי' היטב גר"א או"ח שם [ועי' תשו' שו"מ קמא ח"ג סי' קס"ז]. 7. תוס' הרשב"א משאנץ ב, א ד"ה בודקין. 8. פ"ג סי' ד'.

נסך הוי כחרכו לאחר זמן. ואחד מהגדולים[9] העתיק בשם רא"ם[10] דיו המכושל בשכר מותר להשהותו בפסח, ע"כ[11]. אין להוכיח מזה לאסור לכתוב בו, מדלא כתב להתיר רק השהה. דרמב"ם דלעיל כתב נמי על הטרייק"א, ואע"ג דמסתמא שרי ליה בהנאה דגרע טפי מפת שעיפשה, הנראה לע"ד כתבתי.

סימן קל

שאלה: מדוכה של נחשת שנשתמשו בה כל השנה, היאך מכשירין אותה לצורך פסח.

תשובה: יראה דהרבה צריך לדקדק כמו שאבאר. רש"י[1] אוסר את המדוכה בהגעלה, ובספר מצות גדול[2] כתב דרבינו תם[3] ורבינו שמשון ב"ר יונה[4] אסרו ג"כ, וכתב באשירי[5] דרבינו שמריה ור' אברהם גדולי שפייר"א אסרו ג"כ, וכן פסק רש"י[6]. וכתב במרדכי[7] בשם גדול אחד ונ"ל שהוא ריב"א הלוי[8] הראה הלכה למעשה לעינים באגן אחד, שהיה מיוחד לקיבה שהיה מולח בו הקיבה ומן המלח היה מעמיד החלב לעשות גבינות. ולקח האגן והדיחו והגעילו ונתן אח"כ חלב לתוכו, ונתקבץ החלב בתוכו בלי שום דבר המעמיד, ואמר לתלמידיו ראו שאין הגעלה מועלת לבית חרוסת. אמנם כתב מרדכי[9] ואשירי[10] בשם ר"י דמתיר בהגעלה, ובשם ר"ת דמתיר נמי במדוכה של נכרים בהגעלה, ואינו אוסר אלא מחמץ למצה. וכתב באשירי דרבי אלעזר מגרמייז"א[11] וראבי"ה[12] והרי"ץ גאות[13], כולם מתירים אפי' לצורך הפסח וכתב עלה וכן עמא דבר, ומנהג אושטריי"ך היה לאסור בהגעלה לצורך פסח. אבל מדוכות של נכרים לצורך שאר ימות השנה לא ידעינן בה מנהג. ונראה דרבותינו המתירין בהגעלה מסתמא לא מכחישין בהיא עובדא דגדול אחד דהוי נראה לעינים, אבל מיישבין אותו דלא נתקבץ מחמת נתינת טעם, אלא מחמת כח וחוזק של מי הקיבה. ובעיא זה[14] מפורש בתוספות פ' גיד הנשה[15] ההוא מתניתא פ' כל הבשר (חולין קטז, א) המעמיד בעור הקיבה אם יש בו בנותן טעם אסורא. וכן קאמר תלמודא בפ' גיד הנשה אשאור אם אין בה בנותן טעם כי יש בה כדי להחמיץ, מאי הוי כיון דאפשר לה להעמיד ולהחמיץ אפילו בלא יהיב טעם, והיינו מחמת כח וחוזק דבר כדאיתא בהגה"ה באשירי שילהי גיד הנשה[16].

ונהגו באושטריי"ך להכשיר המדוכה בפסח על ידי מילוי גומרים גחלים לוחשות, ומדבקין חוט של פשתן בחוץ סביב המדוכה, ומפיחין בגחלים עד שישרוף החוט שעל גופו מבחוץ[17], וכדרך זה חשיב כמו ליבון. ואחד מהגדולים[18] קורא תגר גם על זה ואמר דהכשר זה היינו אותו הכשר דכתב ספר מצות קטן במצות יו"ט[19] גבי ליבון הטרפא שרגילין העולם לנסות ע"י קש, ומשמע התם דדווקא מהגעלה לא גרע אותו ליבון אבל למחשביה כליבון לא. ועוד נתן טעם אחר לאסור ע"י מילוי גומרי משום דהרבה פעמים נשברה המדוכה כדרך זה, וא"כ איכא למימר דילמא חייס עליה דפקע ולא מכשיר ליה כהלכתו. והכי קאמר תלמודא (פסחים ל, ב) גבי קדירות בפסח דלא מכשירינן להו במילוי גומרי משום האי חששא דילמא חייס עלה דפקע. ופירש רש"י[20] משום דחייס עלה חיישינן דלמא יורה היתר לעצמו ולא ימלאנו גומרי אלא יסיק מבחוץ. ואשירי[21] מפרש הטעם משום דחיישינן דילמא חייס עלה ולא עביד ליה היסק שפיר, ולהני תרי טעמי איכא נמי למיחש במדוכה.

אמנם נראה דאין לדמות הכשר דמילוי גומרי להיא הכשר דרגילין לנסות ע"י קש. דהא קמן דמילוי גומרין קאמר תלמודא דהוה מועיל אפילו לכלי חרס דאינו יוצא מידי דופיו לעולם ע"י הגעלה, אי לאו טעם דחייס עלה דילמא פקעי. ותו דאין להחמיר כי הא מההיא דסמ"ק, דהא בהגה"ה במיימון[22] בשם ה"ר אביגדור כ"ץ כתב, דאותו הכשר שרגיל לנסות ע"י קש חשיב כמו ליבון, וההיא חששא דחייס עלה דפקע נראה נמי דליתא במדוכה, דאורח חיים[23] כתב בהדיא להתיר קדירות של מתכת במילוי גומרי. ונראה טעמא משום דלא חיישינן דלא חייס עלייהו הואיל ומתכת הן, ונראה דה"ה מדוכה שהרי ע"כ היא מנחשת. ואין לחלק דודאי קדרות של מתכת הוי סגי לה בהגעלה,

9. ל"מ. 10. יראים סי' נ"ב. [ואולי הכונה לרא"ם אחר אחרון יותר המוזכר בפסקי גאוני אותה תקופה]. 11. ועי' מהרי"ו (סי' קצ"ג) שכתב נמי על שיכר שי"ב חשש עירוב חמץ שמותר להשהותו. ע"ש.

סי' קל: 1. ל"מ כן בכל ספרי רש"י פסקיו תשו' ופי', ובביאור הגר"א (סי' תנ"א לסט"ז) כתב דרש"י כתב בהיא דבית חרוסת כבית שאור (פסחים ל, ב) דלא מהני הגעלה, ולפנינו ברש"י ליתא מזה כלל. אכן מצאתי מפו' בס' המנהיג הלכ' פסח (סי' י"ב עמ' 119) שכתב "והמדוכות נהגו בצרפת לקנותם חדשים וכו' שאומרים שאותם שכותשים בהם תבשילים אין להכשירן אף בהגעלה ומביאים ראיה מפי' רבינו שלמה ז"ל בפסחים בית חרוסת וכו' שחימצו קשה וכו' למדנו שדינם כקדירות שאין להם תקנה להכשירם דהתורה העידה" וכו', ע"ש. וכפי הנראה היתה להם גירסא אחרת ברש"י. 2. לאוין ע"ת. 3. מובא בראשונים שם והנ"ל [ול"מ בספריו ופסקיו ועי' ס' הישר חדו' סי' תשס"ז]. 4. מובא באו"ז פסקי ע"ז סי' רצ"ח. 5. פ"ב סי' ט'. 6. עי' הער' 1. 7. סי' תקס"ה. 8. לפנינו במרדכי מפו' רבינו שמריה מורה צדק וכ"ה בהאגור (סי' תשל"א) בשם המרדכי, כן הוא האמת וכל המעשה דלהלן מובא ברוקח (סי' ר"נ) בשם ר"ש מ"צ הנ"ל. 9. שם, ועי' סי' תקס"ו. 10. שם. 11. רוקח סי' רנ"ז. 12. סי' תס"ד. 13. מאה שערים עמ' פ"ח (דפו' פירטה). 14. אולי צ"ל וכעיין זה. 15. חולין צט, ב ד"ה לא. 16. חולין פ"ז סי' ל"ח. 17. עי' מהרי"ל הלכ' הגעלה (עמ' ו, א) וכ"פ רמ"א (סי' תנ"א סט"ז), ועי' ט"ז (סקי"ט). 18. מורו דורו מהר"ח הי"ד — [פו"כ סי' קנ"ב]. 19. סי' קצ"ד. 20. ד"ה חייב עלייהו. 21. פ"ב סי' ז'. 22. הלכ' הגעלה. 23. טור סי' תנ"א.

אורח חיים תמה הלכות פסח

[illegible]

הסאגא

[illegible]

מאגא

[illegible]

מאגא

[illegible]

מ

פ. רוקח [סימן רמז]:

ציונים לרמ"א

ז) ר"ן [פסחים יד, ג ד"ה מלוגמא]:

ח) מהר"י וויל [כים סימן קלג]:

ט) מהרי"ל [הלכות מאכלות אסורות בפסח עמוד קלח בפס מהר"ם סימן קלז]:

חכמת שלמה

לכך אמר דהלכה למשה מסיני הוי שוה בכל מקום, דבא לפרש כוונת המקרא, דהתם מפרש כוונת הכתוב דלשון אכילה הוי בכמיס וכאן מפרש דלשון אדם הוי בכמיס. ועכ"פ עוכח דהלכה למשה מסיני הוי לפרש כוונת המקרא, דאם לא כן אמה לי מאמר התכמים להלכות למשה מסיני, ואמי שייר ודו"ק. והנה כבר הבאתי דברי הפליה רבה לפיל בסימן זה וסימן המ"ח וסיין במקור חיים להגאון מליאת ז"ל בסימן זה ובמיוחדי על הלכות פסח מה שיכתבתי דברי הטור בזה בסימן זה, ע"ש. והנה נשאלתי ממשכיל אחד על זה דקשה מהה בפשוט, אם קבילה ליה לטור עכס לימוד הסברה מכח דלמא אמי לא לימיל מייבי, אף בהגאה יהיה אסור. ואם קבילה ליה מעכס כל ילאה, אף בפליה יהיה מותר. חה אשר הבנתי לו, קושיתו מעיקרא לא קשה מידי, מאחי עכמיו. הנה, דודאי הטור קבילה ליה דבעכס רוב הפוסקים מכח דלמא אמי לימיל מייבי, מיהו אין הקנס ממור מגוף האיסור, דהיכא דהאמר גופא בפסח אסור בהגאה אז קנסוהו דגם אחר הפסח יהיה אסור בהגאה כמו בפסח עצמו, אבל היכא דבפסח עצמו מותר בהגאה רק דאסור באכילה לא אמיר הקנס מגוף האיסור. ובפרבו דבאמר אמר כמו דהופרכו ביעור מכח דלמא אמי לימיל מייבי כן יש מקום דלמא אמי לבטות אמנו, כיון דגם בהגאה אסור מן התורה, לכן גוב

לבושי שרד

(י") פ"ו פקיים ובפיטון תנ"א כתב הטור עריבה, כל"ל:

הגהות והערות

(נה) תוקן ע"פ מפלגת הקנק, מוקפת עכת ופרי מגדים:

(נו) עיין יו"ל סימן קי סעיף ה בהגה:

(נז) מהדורות אמ"ל מכ"ל (כתר הגולה) ופ"ל ולפפ "אמנמין":

(נח) אמנם בהגהות המס"ק סימן לא אות כב כתב "כי ה"ל לנקלס". וכ"ב לעיין דבהגה אם הוכא בשם הר"י מפרי"ש, ופיין בעיון העמודים שם סוף אות עג:

(נט) אמנם לא כתב הלשון ונכי דיקן. ובכנה"ג הגה"ט הביא דברי הרדב"ז שכתב הלשון "עכי דיקן", הובא בס"ל ס"ק נח:

(ס) רוקח [סימן רמז]:

ציונים לרמ"א

ז) ר"ן [פסחים יד, ג ד"ה מלוגמא]:

ח) מהר"י וויל [כים סימן קלג]:

ט) מהרי"ל [הלכות מאכלות אסורות בפסח עמוד קלח בפס מהר"ם סימן קלז]:

חכמת שלמה

לכך אמר דהלכה למשה מסיני הוי שוה בכל מקום, דבא לפרש כוונת המקרא, דהתם מפרש כוונת הכתוב דלשון אכילה הוי בכמיס וכאן מפרש דלשון אדם הוי בכמיס. ועכ"פ עוכח דהלכה למשה מסיני הוי לפרש כוונת המקרא, דאם לא כן אמה לי מאמר התכמים להלכות למשה מסיני, ואמי שייר ודו"ק. והנה כבר הבאתי דברי הפליה רבה לפיל בסימן זה וסיין המ"ח וסיין במקור חיים להגאון מליאת ז"ל בסימן זה ובמיוחדי על הלכות פסח מה שיכתבתי דברי הטור בזה בסימן זה, ע"ש. והנה נשאלתי ממשכיל אחד על זה דקשה מהה בפשוט, אם קבילה ליה לטור עכס לימוד הסברה מכח דלמא אמי לא לימיל מייבי, אף בהגאה יהיה אסור. ואם קבילה ליה מעכס כל ילאה, אף בפליה יהיה מותר. חה אשר הבנתי לו, קושיתו מעיקרא לא קשה מידי, מאחי עכמיו. הנה, דודאי הטור קבילה ליה דבעכס רוב הפוסקים מכח דלמא אמי לימיל מייבי, מיהו אין הקנס ממור מגוף האיסור, דהיכא דהאמר גופא בפסח אסור בהגאה אז קנסוהו דגם אחר הפסח יהיה אסור בהגאה כמו בפסח עצמו, אבל היכא דבפסח עצמו מותר בהגאה רק דאסור באכילה לא אמיר הקנס מגוף האיסור. ובפרבו דבאמר אמר כמו דהופרכו ביעור מכח דלמא אמי לימיל מייבי כן יש מקום דלמא אמי לבטות אמנו, כיון דגם בהגאה אסור מן התורה, לכן גוב

לבושי שרד

(י") פ"ו פקיים ובפיטון תנ"א כתב הטור עריבה, כל"ל:

הגהות והערות

(נה) תוקן ע"פ מפלגת הקנק, מוקפת עכת ופרי מגדים:

(נו) עיין יו"ל סימן קי סעיף ה בהגה:

(נז) מהדורות אמ"ל מכ"ל (כתר הגולה) ופ"ל ולפפ "אמנמין":

(נח) אמנם בהגהות המס"ק סימן לא אות כב כתב "כי ה"ל לנקלס". וכ"ב לעיין דבהגה אם הוכא בשם הר"י מפרי"ש, ופיין בעיון העמודים שם סוף אות עג:

(נט) אמנם לא כתב הלשון ונכי דיקן. ובכנה"ג הגה"ט הביא דברי הרדב"ז שכתב הלשון "עכי דיקן", הובא בס"ל ס"ק נח:

קפילא, דדוקא לאכלו בכוה אסור דאמשביה (תרומת הדשן סימן קכט). ועיין ביורה דעה סימן קל"ד סעיף (ג') [יג] [יד] [בהגה]: **טז אי אפשר לנקרן.** ולדב"ן אלק ב' סימן קנ"ד [ס"א סימן אפפה] כתב מומרא ימירה היא זו ולא נהגו בה אבומיגו, דהני נשי דילן מנקרין אומן היטב, עכ"ל. ולי נראה דהכא מיירי בעריבות העשויים מנקרים גדולים שאין בהם פת, שיש חריצים בין נסר לנסר, אבל עריבות קטנות העשויות ממחיכה אחת ואין בהם שום אלק פשיטא דיוכל לנקרן. עיין סימן תנ"א סעיף י"ז: **יח עד לאחר הפסח.** לא שיאמר לעכו"ם כן, אלא יתנם לו במתנה גמורה, ואמר הפסח יחזור ויטלם ממנו. עיין סימן תמ"ח נסעיף ג': **יח שמניחים בהם פת.** היינו בכלים של גרים. וכתב מהר"י וויל [רים סימן קנג] ונראה לי להמיגים במדר שאין רגיל בו: **יט בבום.** נראה לי אלא מהני הדמה בעלמא, דאדרבה הנאה נדבק בו, ואריך כיבוס בחמין ואפר וחביטה. ועיין ביורה דעה סימן קל"ח סעיף ח' וכ"ש"ך שם [ס"ק ין]:

על הניקור, נמה כתב שאי אפשר לנקרן כו'. ולשון מי אפשר הוא לא דוקא, גם בקמ"ק [סימן רכב] [טו] כתב בלשון זה משום דרוב פעמים

חק יעקב

לי לפי זה פשוט דאם נפל דיו או שאר חמץ שנפסל מאכילת כלב לתוך המאכל, אפילו ברובא בעלמא בטל, כיון דעפרא בעלמא הוא ולא אחשביה באכילתו בזה, כי אין כוונתו רק לאכול המאכל, וזו פגום לגמרי הוא מעיקרו. ועיין לקמן סימן תמ"ז [סעיף יז]. ונראה דהוא הדין לדיו שמדפיסין בו שנעשית ע"י פתיתי חמץ, ופגום מאוד הוא, [יא] ודין שבישל עכו"ם בפסח אסור לכתוב בו, כיון שלא נפסל מאכילת כלב קודם זמנו, כן כתב בתרומת הדשן שם. ועיין ביורה דעה סימן קל"ד [סעיף יב בהגה]: **[כ] כי אי אפשר לנקרן.** לכאורה משמע דדוקא רחיצה בחמין וניקור לא מהני, אבל גרירה מהני. ובזה אפשר ליישב ג"כ מה שהקשה הט"ז [ס"ק ט] דברי הטור אהדדי, וכן מבואר ומשמע מלשון הטור, אך מסוף לשונו שסיים כלשון המחבר וצריך ליתנם במתנה לעכו"ם וכו' ולא כתב תקנה דגרירה משמע קצת דלא מהני, וכן מבואר לקמן

מחצית השקל

בלשון תורה, והאי עפרא בעלמא הוא, עכ"ל. ולענ"ד דהרא"ש לשיטתיה, ובוודאי מודה הרא"ש דאחשביה ע"י אכילתו מכל מקום לא נעשה ע"י זה אוכל גמור כדמוכח מהא דרבא שבועה כו', אלא סבירא ליה מסברא דעכ"פ על ידי דאחשביה נעשה כאלו הוא קצת ראוי לאכילה. אע"ג דמצד עצמו אינו ראוי לאכילה כלל, מכל מקום מהאי טעמא אי אפשר לחייבו גבי שבועה שלא אוכל [ואכל*], דהא עכ"פ אינו אוכל גמור, ומהאי טעמא גם הכא גבי חמץ לא מקרי לחם חמץ והיה ראוי להתירו. אלא סבירא ליה כמו שכתב הר"ן [פסחים ה, ב ד"ה גמ' כיון דאכיל ליה עכ"פ הנאה מעליתא הוי (וכן כתבו התוספות בפסחים דף כ"ב ע"א ד"ה ורבי שמעון כו' דלמאן דאמר אין בגירין בנותן טעם א"כ אכילת גיד לא הוי כי אם הנאה). אלא דאע"פ כן הרין התירו דהא מותר בהנאה, אבל הרא"ש דסבירא ליה היכי דראוי לאכילה קצת גם ההנאה אסורה, לכן אפילו חרכו עד שאינו ראוי לאכילה כלל דההנאה מותרת מכל מקום האכילה אסורה, כיון דאכילה משוי ליה קצת ראוי לאכילה ואז הנאה אסורה, ואותו אכילה הנאה מיקרי, כן נראה לי ואתי שפיר. וסבירא ליה להרא"ש מסברא דאפילו ראוי לאכילה קצת מצד עצמו מכל מקום אין בו איסור אכילה משום דמקרי אוכל, כיון דמכל מקום אינו אוכל גמור לא מיקרי לחם חמץ. אלא דלשיטתיה אסורה האכילה מכח כל שכן אם אינו ראוי לאכילה כלל כנזכר לעיל, והיינו משום דאכילה עכ"פ הנאה מיקרי כנזכר לעיל, ומזה הוכיח הרא"ש דהיכי דראוי לאכילה קצת אפילו הנאה אסורה, דאם לא כן היה אפילו האכילה מותרת דהא כיון דאינו מאכל גמור אין באכילה איסור כי אם משום דנהנה כנזכר לעיל, א"כ קשיא למה אמר חרכו כו' מותר בהנאה, הוה ליה למימר רבותא דמותר באכילה. ניהו דבחרוך הרבת עד שאינו ראוי לאכילה כלל לא הוי מצי למימר מותר באכילה, וכמו שכתב הר"ן [שם] דאין דרך לאכלו, ונקט

(ט) אי אפשר לנקרן כו'. אין לומר דהכי קאמר אין לנקרן ולהגעילן להשתמש בהם בפסח, דא"כ למה הוצרך לגירוף הכלי לבזיה, דהא אפילו בפחות מכזית אסור דמתן בטלה. אלא ודאי אפילו בהכי קאמר, אין לנקרן ולהגעילן דאכתי יש חשש שמא יש שם כזית ויעבור על בל ימצא, ולענין להשתמש בפסח לא מיירי כלל. ובהא ימא לי מה דקשה שכאן הביא הטור [קפו, ב] קולס לזה דעת אבי העזרי [מאבי"ה פסחים סימן מג] דאמר בל זה מיירי בעריבה שאין לשין בה, אבל אם לשין בה [בפסח] צריך לגורדה ולהגעילה, ואח"כ מביא דברי הרבינו יחיאל מפרי"ש שכתב הדברים שהעתיק כאן בשו"ע, משמע דלהרבינו יחיאל לא מהני הגעלה, [יב]. ובסימן תנ"ל כתב הטור [קנה, ג] עריבה שלשין בה כל השנה צריכה הגעלה, אלמא דמיירא בהגעלה. ויתא לי, דגם הרבינו יחיאל מפרי"ש סבירא ליה שאפשר בהגעלה, דהיינו כל מי שרוצה להשתמש בפסח ודאי עדיף אפשר וגורר כל מה דאפשר בעולם, כי אימא אכילת אמן עליו, ועל כרחך יש אפשרות לנקרו היטב שיהיה אלק ולהגעילו אלא שמי שאינו רוצה רק להגעיל אינו מוריח כל כך רק שמומן בשו"ע, משמע דלהרבינו יחיאל לא מהני הגעלה, [יג]. ובסימן תנ"ל [קנה, ג] עריבה שלשין בה כל השנה צריכה הגעלה, אלמא דמיירא בהגעלה. ויתא לי, דגם הרבינו יחיאל מפרי"ש סבירא ליה שאפשר בהגעלה, דהיינו כל מי שרוצה להשתמש בפסח ודאי עדיף אפשר וגורר כל מה דאפשר בעולם, כי אימא אכילת אמן עליו, ועל כרחך יש אפשרות לנקרו היטב שיהיה אלק ולהגעילו אלא שמי שאינו רוצה רק להגעיל אינו מוריח כל כך רק שמומן

סימן תנ"א [סעיף יז בהגה] לענין הגעלה. ועיין בט"ז [שם ס"ק כז]. והמ"א [ס"ק טז] מחלק בין העריבות שלשין בהן פת שיש חריצין בין נסר לנסר, אבל עריבות קטנות שעושין מחתיכה אחד ואין בהם שום סדק פשיטא דיכולין לנקרן. וכתב מהר"י וויל סימן קצ"ג ובמהרי"ל הלכות פסח [הלכות ל' יום קודם לפסח עמוד יב] דכן המנהג לעשות לדפי מולייתא ועצי מגלגלין וכל הכלים ששמשו בעיסה, למכור לעכו"ם או לטוחן בטיט. וסיים מהר"י וויל ויש להטמינם בחדר שאין צריך בפסח: **[כא] וצריך ליתנן במתנה לגוי.** וכתב מ"ל [ס"ק יז] לא שיאמר לעכו"ם כן, אלא יתנם לו במתנה גמורה, ואמר הפסח יחזור ויטלם ממנו, עיין סימן ממ"ח: **[כא] כבום.** וכתב במ"א [ס"ק יט] דהיינו בחמין ואפר וחביטה, ועיין לקמן סימן תנ"א [סעיף יח בהגה] מדין השקים לקמחא דפסח, ומה שכתבתי שם [ס"ק נב]:

מחצית השקל

הנאה אורחא דמלתא, מכל מקום קשה דהוי ליה לאשמעינן בחרכו עד שעדיין ראוי לאכילה קצת, ולאשמעינן דאפילו באכילה מותר מטעם הנ"ל, אלא ודאי דהיכי דראוי לאכילה קצת אפילו ההנאה אסורה, וכל שכן אכילה. ומיירי רבא דוקא בחרכו לגמרי עד שאינו ראוי לאכילה ואז ג"כ דוקא הנאה מותרת אבל לא האכילה כסברת הרא"ש. ואם כן כל שכן מוריס דראוי לאכילה ממש דאפילו הנאה אסורה: [פ"ק מו] מותר כו', אסור דאחשביה. כמו שכתב בשם הרא"ש בס"ק שלפני זה: ועיין ביורה דעה סוף סימן קל"ד סעיף י"ג, [כצ"ל]. דמשם הקשה תרומת הדשן דקיימא לן התם דיו המבושל בתם יינם. אפילו למאן דאמר סתם יינם מותר בהנאה מכל מקום אסור לכתוב בו שמא יתן קולמסו לתוך פיו, ומאי שנא בדיו שיש בו תמץ. ותירץ בתרומת הדשן שם דוקא בחמץ שנעשה הדיו קודם זמן איסורו דהוי כמו חרכו קודם זמן איסורו דלא חל עליו שם איסורו מעולם, לכן מותר בהנאה לאחר זמנו, והוא הדין דהקילו מהאי טעמא ולא חיישינן אפילו נותן בשוגג קולמסו תוך פיו. מה שאין כן בסתם יינם דכבר חל עליו שם איסור, והוי כמו חרכו אחר זמנו, והחמירו גם לענין החשש שמא יתן קולמסו לתוך פיו, ע"ש. וכתב החק יעקב [ס"ק יט] פת שעפשה או דיו שנתבשל בחמץ, אם נפל ממנו תוך התבשיל, ברוב סגי לבטל. והוא הדין דיו שמרפיסים בו, ע"ש: [פ"ק מז] **אי אפשר לנקרן** כו'. עיין סימן תנ"א סעיף י"ז. דלדעת המחבר עכ"פ בעי הגעלה, ולדעת רמ"א שם לא מהני להו הגעלה, ע"ש: [פ"ק יז] **עד כו'.** עיין סימן תפ"ח. מבואר כן להדיא: [פ"ק יט] **כבום כו'.** ועיין ביורה דעה כו' ובש"ך. דבכל איסור המתדבק בעינן כיבוס בחמין וחביטה ואפר. והוא הדין בשקים שנתנו בו קמחא דפסחא. כשרוצה לכבסו צריך להתיר התפירות קודם כיבוס, וגם הכיבוס צריך להיות באפר וחביטה. אבל מ"א לקמן סימן תנ"א סעיף י"ח ס"ק ל"ו מקיל קצת, ע"ש בשקים:

אוצר מפרשים

מקום כיון שלא הגעילם, כה הכלי מחמיץ העיסה. וכך כתב הפרי מגדים באשל אברהם סימן תנ"א ס"ק (מ') [מא], וכן כתב בספר חזי אדם כלל קכ"ה אות (ג') [יג]: (חתם סופר)

כד (שם) **והכלי מצרפו.** נ"ב, מה שקשה מזה על סעיף ח' עיין פרי חדש [אות יא]. אבל אין דעתי מתישבת בדבריו, וע"ש: (בית מאיר)

כה (הק יעקב פ"ק יט) ודיו שבישל עכו"ם בפסח אסור לכתוב בו. נ"ב, שם לא מצאתי, אבל הדין בעצמו נכון, דהא קיימא לן אף מחמץ של גוי אסור לישראל בהנאה, נמצא חל עליו האיסור קודם דנפסל: (בית מאיר)

כו (שו"ע סעיף יא) **אי אפשר לנקרן.** נ"ב, ואם לשו בהם מצה בלי ניקור, הרי פרורי עיסה ההמה נעשו שאור, ויש לחוש שנתחמץ העיסה. ואפילו אם נוקרים מכל

כז (שו"ע סעיף יב) **אי אפשר לנקרן.** נ"ב, שם לא מצאתי, אבל הדין בעצמו נכון, דהא קיימא לן אף מחמץ של גוי אסור לישראל בהנאה, נמצא חל עליו האיסור קודם דנפסל: (בית מאיר)

כח (שו"ע סעיף יג) **אי אפשר לנקרן.** נ"ב, ואם לשו בהם מצה בלי ניקור, הרי פרורי עיסה ההמה נעשו שאור, ויש לחוש שנתחמץ העיסה. ואפילו אם נוקרים מכל

עיקר, ושמע מינה דפטור שאמרו גבי שלא כדרך אכילתן והנאתן הוי פטור אבל אסור, ה"ה נמי להאי פטור דתנן לגבי יוה"כ אצל אוכלין ומשקין שאינן ראויין דהוי פטור אבל אסור. ודע שהש"כ סי' קנ"ה (סקי"ד) העתיק דברי ראבי"ה הללו בסתם להלכה, ולא שת לבו אל דברי שאר פוסקים שהבאתי, דהאי פטור דבשלא כדרך אכילתן והנאתן הוי פטור אבל אסור וכבר כתבתי שכן נראה עיקר(ז).

א"כ ה"ה להאי פטור דגבי אוכלין ומשקין שאינן ראויין ביום הכפורים, הוי פטור אבל אסור וכדעת הרמב"ם ולא כדברי ראבי"ה והטור שהביאו(ח).

סימן עה

אוכלין ומשקין שאינן ראויין, לחולה שאין בו סכנה ביוה"כ

ואכתי יש לי לעיין חולה שאין בו סכנה אי מותר לאכול ולשתות אוכלין ומשקין שאינן ראויין ביום הכיפורים לרפואה כדשרי התם בשלא כדרך הנאתן לרפואה גבי רבינא (פסחים כה, ב) דהוי שייף לברתיה בגוהרקי דערלה, דקאמר התם בלישנא בתרא מידי דרך הנאתן עבידנא ושרי לרפואה. וראיתי להר"ן שכתב שם ראיתי מי שכתב דמתרפאין בכל איסורי הנאה של דבריהן, כגון חמץ שעבר עליו הפסח וכלאי הכרם בחוץ לארץ אפילו חולה שאין בו סכנה, מיהו לענין אכילה אין לנו דאיפשר שעשאן כשל תורה שלא להתרפאות בהם שלא במקום סכנה ע"כ. ומדלמדו דמתרפאין באיסורי הנאה דדבריהן, מדמתרפאין בשלא כדרך הנאתן, ואפ"ה ס"ל דלענין אכילה אין לנו, ש"מ דס"ל דשלא כדרך אכילתן דאסור כאיסור תורה מדבריהן אין מתרפאין בחולה שאין בו סכנה. א"כ ה"נ אסור ביוה"כ בשאינן ראויין לאכילה ושתיה בחולה שאין בו סכנה.

או איפשר דבשאינן ראויין שרי טפי, דאין שם אוכל ומשקה עליהם הואיל ואינן ראויין והוה לי' עפרא בעלמא, אבל בשלא כדרך אכילתן שם אוכל עליו, לפיכך חמור טפי. דהא ביוה"כ בשלא כדרך אכילתן אסור וחייב עליו כרת וכמש"כ בסימן שאח"ז, ואילו על שאינן ראויין פטור עליהן. וה"נ בשר בחלב וכלאי הכרם לוקין עליו אפילו בשלא כדרך אכילתן והנאתן, כדאמר שם בפרק כל שעה (כד, ב). ואילו בשאינן ראויין, מסתברא דאפילו בבשר בחלב וכלאי הכרם נמי פטור עליהם, שהרי נותן טעם לפגם בבשר בחלב נמי שרי, וטעמא משום דאינן ראויין לגר כדאמר בפרק בתרא דעכו"ם (סז, ב). ש"מ דאוכלין שאינן ראויין קילי טפי משלא כדרך אכילתן. הילכך י"ל אפילו את"ל דבשלא כדרך אכילתן אין מתרפאין, מ"מ באינן ראויין מתרפאין ביוה"כ, ומותר לאכלן לרפואה אפילו שלא במקום סכנה, משום דקילי טפי. ונהי דאסרו רבנן את שאינן ראויין ביוה"כ, אפ"ה כיון דאין שם אוכל עליו לא חמיר מאיסורי הנאה של תורה שלא כדרך הנאתן דמתרפאין בהן אפילו שלא במקום סכנה.

ומסתברא לי דאוכלין ומשקין שאינן ראויין אפילו לרפואה אסור, דכיון דאכלן אחשבינהו, וכה"ג כ' הרא"ש בר"פ כל שעה (סי' א) אהא דאין ראויין לגבי חמץ חרכו קודם זמנו מותר בהנאתו אף

(ז) וכן העיר על הש"ך הפרמ"ג בספרו שושנת העמקים כלל ט. בהגהות אמרי ברוך יור"ד שם המליץ בעד הש"ך שלא תפס כדעת הראבי"ה רק בשלא כדרך אכילה. ומה שהביא מגדולי הפוסקים שאסור, היינו בשלא כדרך הנאה. וע"ש שהניח דברי רבינו בצע"ג. וראה גם בספר דרכי הוראה ח"ב סי' סט (מובא כשד"ח דלהלן) שג"כ העיר על השאג"א כהאמרי ברוך, דהש"ך מיירי באיסורי אכילה והנך ראשונים שהביא השאג"א מיירי באיסורי הנאה, ומסיק דכו"ע סברי דבאיסורי אכילה שרי שלא כדרך אכילה.

(ח) והאריכו בזה הכתב סופר או"ח סי' קיא ושדי חמד כללים מערכת כ"ף כלל כב. ובכתב סופר הוכיח שיש ב' מיני שלא כדרך הנאה, והעלה שם נפ"מ בזה לענין יוהכ"פ ע"ש. ועי' עמק יהושע סי' י' ויד אליעזר יור"ד סי' קנה. וראה להלן סי' עה, עו חילוק בין יוהכ"פ לאיסורי מאכלות בענין זה. וראה בתשובת בעל עמודי אור ב"תבונה" (להגר"י סלנטר) דף צא ע"א, שדן בחדושו של השאג"א כאן.

לאחר זמנו, וכגון שנפסל מלאכול לכלב דומיא דפת שעיפשה, יש רוצים לומר לאו דוקא הנאה דה"ה נמי אכילה דעפרא בעלמא הוא, ולא מסתבר דאע"ג דבטל דעת האוכל אצל כל אדם, מ"מ כיון דאיהו קאכיל ליה אסור, וכ"כ הרב הברצלוני כו' ע"כ. הרי אע"ג דנפסל מאכילת כלב ועפרא בעלמא הוא, אפ"ה אסור וה"נ, גבי יוה"כ אמרינן הכי.

ומהתימה על הטור שבאו"ח (סי' תמב) הביא במסקנא הסכמת אביו דבאכילה אסור הא דחרכו קודם זמנו, וגבי יוה"כ (סי' תריב) הביא דברי ראבי"ה דבאוכלין שאינן ראויין אפילו איסורא ליכא, וכבר נתבאר שלא די שדבריו סותרין דברי אביו הרא"ש ז"ל אלא שדבריו סותרין זה את זה[א]. ועיין בפ"ג דשבועות (כד, א) גבי אלא כדרבא דאמר שבועה שלא אוכל ואכל עפר פטור כו' עד התם כיון דמעיקרא אכל והדר אישתבע ליה חשובי אחשביה כו'[ב]. והדברים מבוארים מעצמן דלק"מ וא"צ להאריך בזה.

והשתא נקטינן דאוכלין שאינן ראויין לאכילה וכן משקין שאינן ראויין לשתיה, אע"פ שפטור עליהן ביוה"כ איסורא מיהא איכא, ואפילו לרפואה בחולה שאין בו סכנה אסור, כנ"ל[ג].

סימן עו

אכל שלא כדרך אכילה ביום הכפורים

והואיל ואנו עוסקין בענין זה אמרתי להעתיק מה שכתבתי בחידושי. גרסינן בספ"ה דמסכת כריתות (כג, א) אמר לי' רבא לרב נחמן ומי אמר ר' שמעון איסור חל על איסור, כלומר דמחייב התם במתני' משום נותר אחלב, והא תניא ר' שמעון אומר האוכל נבילה ביוה"כ פטור. וכתבו התוס' (שם) וא"ת מאי פריך, דילמא שאני גבי יוה"כ מש"ה לא חל על איסור נבילה, משום דאינו רק איסור כולל, אבל הכא גבי נותר הו"ל איסור מוסיף דחמור מאיסור כולל כדאמר לעיל וכן בפרק עשרה יוחסין (קדושין עז, ב) דקאמר כהן גדול הבא על אחותו אלמנה אין איסור אלמנה חל על איסור אחותו וקאמר רב ששת הא מני ר"ש הוא. ומאי מייתי דילמא שאני יוה"כ דאיסור כולל הוא אבל באיסור מוסיף מודה ר"ש. וי"ל דהש"ס ידע דר"ש ל"ל אף איסור מוסיף דתניא הבא על אשת אחיו שהיא אחות אשתו כו', ודבריהם דחוקים מאד במה שפירשו שם טעמא דהביא הגמ' הכא והתם להא דר"ש דאוכל נבילה ביוה"כ דאינו אלא איסור כולל, ולא הביא הא דהבא על אשת אחיו שהוא איסור מוסיף.

ולדידי לא קשה מידי, דעל כרחך ר"ש לית לי' איסור מוסיף, דיוה"כ הוי איסור מוסיף לגבי איסור

(א) לעיל סי' עד הערה א הובא מקור דברי הראבי"ה בהל' תענית סי' תתסא, והתם איירי לענין יום הכפורים דאסור באכילה ושרי בהנאה, להכי שלא כדרך אכילה דהוי רק משום הנאה מותר, אבל בחמץ דאסור בהנאה, אף שלא כדרך אכילה אסור, משום דסו"ס נהנה. וכ"כ בחי' ר' אלעזר שמחה על השאג"א סי' סו. וראה בהערה הבאה.

(ב) וכ"כ הט"ז או"ח סי' תמב סק"ח דחמץ שנחרך אסור באכילה בפסח, משום דאחשביה. אולם כתב דודאי אין חיוב מדאורייתא, דהא ביום הכפורים כי אכיל אכילה שאינה ראויה פטור. ובחי' ר' אלעזר שמחה שם העיר, שרק באוכל לאכילה אמרינן אחשביה, אבל באוכל לרפואה לא אמרינן אחשביה. ועי' מנ"ח מצוה רפא אות ה שהקשה דכל איסורין שבתורה יאסרו מן התורה שלא כדרך אכילה משום אחשביה, ע"ש מש"כ בזה.

(ג) אשתמיטתיה לפ"ש דברי הרמב"ם בהל' יסוה"ת פ"ה ה"ח: אבל שלא כדרך הנאתן כגון שעושין לו רטיה או מלוגמא מחמץ או מערלה וכו' הרי זה מותר ואפי' שלא במקום סכנה, ומיירי בחולה שאין בו סכנה. וכן מבואר ברשב"א קדושין גו,ב דבמקום חולי שאין בו סכנה שרי שלא כדרך הנאה. וראה בשו"ת כת"ס שם בארוכה שדוחה דברי השאג"א. ועי' או"ש הל' יסוה"ת פ"ה ה"ח בסופו.

בהמקום הם הוא כי בן החתנה עם הגבריו בעשר
המקום שקנה ולא מתבטל השכירות מזה סימן על
המקומות שם המקום המקן הוא משכירים
ומצד הקרן לא חסר קרן ומצד הוא
לומר לו שאסור לקנות ולמכור המץ גם הרם צריך
לא כיצד שמותר לו גם למכור המץ ומן המפסת
אחרים שיקנו ממנו אבל אין ליתן לו כח
מדבר הדברים שיקנו ממנו אבל
אבל העיקר שצריך לחזקם לזה הוא לצאל
שמא יתן לו מהדברים שקנה בתוך המפסת. ומלמלא
לא כיצד שמותר לו גם למכור המץ גם הרם צריך
לומר לו שאסור לקנות ולמכור המץ גם הרם צריך
המקומות שם המקום המץ הוא משכירים
בהמקום הם הוא כי בן החתנה עם הגבריו בעשר

עם לי יש ריוח בזה שמכור המצה.

שו"ב אינו לוקח עליו אבל אפשר יש לחלק ונמצא
שמא יתן לו מהדברים שקנה בתוך המפסת. ומלמלא
אחרים שיקנו ממנו אבל אין ליתן לו כח
מדבר הדברים שיקנו ממנו אבל אין ליתן לו כח
אבל לא שאין בו מעשה אלא לאו
הניתק לעשה נחשב קליון ביטול דף מ"ז אך אולי
לא שאין בו מעשה יש לדמות לניתק לעשה משום
מעשה מהמענים שבמעשה. גם לא בדור לי שבחשב
עי"ל ביבי השיעורים. והמר אף שאין בו
שעיריין יהיו יהיו שריבוי הלאוין
הטעם שיקנו יחיל היה טוב שלא יכבר לדי שהיה
קורם הפסח לבדרי. יכבר
בהמעשה שלקות ובאם לא מעשה ונמצא
האיסור בתוך הפסח יהיה
ומאי

לי לחזקם

בהיסון לא מאכלות
מה שלעניין מה יוד מ"ע
שמיעה לחזקם
אם הרעב נצבר לקבל מה לא
מעבר אסורין הרבה
מעשיה לחטיב בשבע עשה בקבל הרעב אבל
בם הנאה אבל אבל אבל
הנאה אבל אבל אבל אבל אבל
מה שיש לבל יהיה בכל
הנאה אבל אבל אבל אבל אבל
בל יאכל עד שיקנה מהם ורק עד שיאכלם הקונה

גיליון אורח צדיק הם חיים נעשה הבר

ברפואה שאולי יש כאן חשש המין לרפואה
ובדבר הדפואה שאתה צריך ליקח גם בפסח ואמה
לשון הגיסמיין

אמרים מהרי"ל אחרי הרי"ג מעיר יהיה
יום ה' ו' ניסן תשי"ב

שם לפי הגעלה
ובדבר הפקר שמשתמשו בו לכסות פי בקבוק
ובדבר כלי מאבעי אם מהני הגעלה, הנה
הדיאבעי שהוא מעץ מהני הגעלה ואף אם יש סמך
מצד שיש שם גם איזה חומר כיסוי הוא סמך דרבנן
שם מצד החריפות של השכר. ושמא אינו מועיל הגעלה
כביכול שאור וחרוסת לחמיא סימן הגעלה
דלא מהני הגעלה. אי. ביכיליו אי. ומתוך
בסעיף כ"א שאף חביות של חרס שתחיה בהם שמכר
מפורש
מצד אם מהני הגעלה. הנה אם הסמך שעל. הוא
שכר אם מהני הגעלה. ושמא אינו מועיל הגעלה
כביכול שאור וחרוסת לחמיא סימן הגעלה
דלא מהני הגעלה. אי. ביכיליו אי. ומתוך
בסעיף כ"א שאף חביות של חרס שתחיה בהם שמכר
מפורש
מצד החריפות של השכר. ושמא אינו מועיל הגעלה
שעורים מתרים בהגעלה אי בעירבי לא הגעיב הרבה
בים ומפרש בהגעלה אי בעירבי לא הגעיב הרבה
בים שם
השכר הרבה. מים הן. הוא. בס"ב ס"ק. קס"ו אלמא
ראוי לשבר ליו הריפות הבית הרבה. מים הן. הוא. בס"ב ס"ק. קס"ו אלמא
מה שהוא אי בעיר לא הגעיב הרבה
מה שהוא אי בעיר לא הגעיב הרבה
מה שהוא אי בעיר לא הגעיב הרבה

מגילת עון

מעשה

ר"ל: אמר לי אבי ז"ל, כי בעת שהיה מתפלל בכל כוחו ובכל מאודו, ראה אור גדול מאד, ונפלו מעיניו כל הקליפות, ונגלו לו כל הנסתרות, ונגלה לו מה שלא יגלה לבשר ודם, ואמר לי אבי ז"ל, כי אמר לו מלאך אחד, שלא יגלה לבשר ודם מה שראה, ולא יגלה לבשר ודם מה שנגלה לו, ולא יגלה לבשר ודם מה שנגלה לו, ולא יגלה לבשר ודם מה שנגלה לו

מז השוחט את המסוכנת וכו'. זה מתבאר מן המשנה דמסקא הרי זו אסורה ופשוט הוא: טז כל איסורין שבתורה וכו'. מ"ש רבינו שהאסורין בשני לאוין אין מצטרפין מתבאר במסכת מעילה פרק קדשי מזבח. ובביאור אמרו בספרא ברוב אתרי מתן שלין החלב והדם מצטרפין. ודין איסורי נזיר מבואר במסכת נזיר פ' שלשה מינין: יז כל הנבלות וכו'. משנה פרק קדשי מזבח (דף ט"ז) ובגמ' נחלקו אמוראים נבלת עובדי כוכבים ונבלת בני אדם אם מצטרפין ורב אמר אין מצטרפין והקשו מן הברייתא לרב ורב אסי ואמרו דאתיא כמ"ד איסור חל על איסור ואתי איסור נבלה וחל על איסור טומאה והוו להו נבלות העובדים והטמאים משום אחד דהיינו נבלה ומצטרפין. וכבר נתבאר שדעת רבינו לפסוק כמ"ד אין איסור נבלה חל על איסור טומאה כנזכר בראש פ' זה לפי שאין איסור חל על איסור אלא בכח אחת לו בכולל לו במוסיף: ובהשגות מ"ש פלוגתא היא במעילה וכו'. נראה שדעתו לפסוק כלוי ואם הוא סבור שאיסור חל על איסור היה לו להשיג על רבינו בכמה מקומות שכתב שאינו חל ובודאי הסוגיות שבגמ' מורות שאין הלכה כדברי האומר איסור חל על איסור ומשמע דברי מאיר וברבי יהודה הוא דפליגי וקי"ל כר' יהודה דאמר אינו חל כמבר בראש פרק זה. ואם הר"מ ז"ל סבור שאע"פ שאין איסור חל ע"פ נבלות העובדים והטמאים מצטרפים ולוי לאו מה"ע הוא דאמר דמצטרפים ודאי לאו משמע הכי דהא הוו להו שני לאוין הנוהגין. ועוד דא"כ לא היא סייעתא מן הברייתא לרב דהא אפשר לאוקומה כמ"ד איסור חל מ"ש אלא ודאי לדידן דאין אחד מע"ש ה"ל לוי חד לגבי חבי ויחיד ורבים הלכה כרבים. כ"ל להעמיד דברי רבינו. ומ"ש ונבלה מצטרפת עם הערבה וכו' וכן בשר הנמל וכו' שם מתבאר שהם אמרו שיהורין בפני עצמן ומתאין בפני עצמן והלוק הלאוין שבהם רבינו מתבאר שם שאמרו בגמ' שהפגול והנותר מצטרפין זה עם זה לענין אכילה לפי שבאו כלאו אחד דתניא (שם דף י"ז:) לא יאכל כי קדש הם כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן לא העשה על אכילתו ע"כ:

יח האוכל מנבלה וטריפה וכו'. זה מתבאר בספרא בבחור ובתולין הלכה פ' העור והרופד (דף קי"ז:) העצמות והגידין והקרנים והטלפים מצטרפין לטמא טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבלות. והטעם מפני שאין בהן לאו שבנבלה. ודין הגידין כבר נתבאר בפרק זה למעלה. ומ"ש רבינו ממקום שמבלבן שם הדם וכו' הוציאו ממ"ש שם בגמ':

יט קיבת הנבלה וקיבת הטמאה וכו'. מסקנא דגמ' בפ' כל הבשר (דף קט"ז:) נידרת הגפונים והחלבים והלבות אין מצטרפין בעור קיבת נבלה אבל מעמידין בקיבת נבלה ובקיבת שחיטה עכו"ם ובקיבת בהמה טריפה וכו' מ"ש הלב המכוסה לה פרשת בעלמא הוא ע"כ. וכלל רבינו עם זה קיבת הטמאה מפני שבל שהוא פרש מותר שחל"כ לף שבל נבלה היה אסור. ולדעת הגפונים ז"ל אע"פ שחלב זה גלוי אינו אלא בהלב שבשלה בהלב שבשם מותרים כמו שיתבאר פ' משיעי:

ב עור הבא כנגד פניו של חמור וכו'. מימרא דרב הונא פ"ק דבכורות (דף ז':) ופירשיה רב חסדא ממתני'. ועל מ"ש רבינו כמו הפרש ומי רגלים שהם מותרין כתוב בהשגות מ"מ רב ששת פשיט להו לאיסורא במסכת בכורות ממתני' ע"כ. וכבר כתבתי בזה פ"ג ונתתי טעם לדברי רבינו שסבור דהתם דרב ששת לאו לגמרא שהוצא מן הטמא ממא מגופיה דטמא הוא דוקא וכן דעת קצת מן המפרשים ז"ל. ויש ראיה לדבריהם מחלב הקיבה המכר בטמוך שהוא מותר שאינו אלא כפרשה בעלמא וכן מפרש שור הנסקל שהוא מותר לטמה כמזכר בפ' זה. וי"ל דשאני התם שמינן מהורי ולפי זה קיבת הטמאה מסיה מהורה ומכל מקום הא דעור הבא כנגד פניו של חמור שהוא מותר מטמא דדיוקים דרב

לחם משנה

מז וצירף מן הכל כזית ואכלו אינו לוקה וכו'. ה"ה ממה שכתב הר"מ ז"ל. ול"ל דדעת הר"מ ז"ל בהשגות כפירוש המוסכמות שפירשו בפרק קדשי מזבח (דף ז"ז) דרב ולוי כולי עלמא מודו דאין איסור חל על איסור וכמו שהקשו שם ומ"ש וכי פליג רב ולוי וכו' אלא מעתה דלוי דתנא מודה אמע"ג דבלי קרא בנבילה דכתיב ואכול לא תאכלוהו התורה אמרה יבא איסור אכילה איסור חלב וה"ה נמי דמייל אאיסור נמלה ולהכי הוצ על רבינו דהיה לו לפסוק כלוי דברייתא מסייע ליה מפני דהוא נמלה ולהכי הוצ על רבינו דהיה לו לפסוק כלוי דברייתא מסייע ליה מפני דהוא

מגדל עוז

השוחט את המסוכנת כו' עד סמך נבלה ואסורה. פ"ב דחולין (דף ל"ח): כל איסורין שבתורה כו' עד וכן כל כיוצא בזה. פ"ד דמעילה (דף ע"ז) ופרק אלו עובדין (דף מ"ג) וביומא דמי פרק ג' מינין: כתב הראב"ד ז"ל פלוגתא היא במעילה דמי: דאני אומר דבר זה לו נשמקא ולא נאמר מפי הראב"ד לו מהוסכת היתה גרסתו אבל לפי הגרסא שלנו יפה סמך ר"מ ז"ל כלוי וכסברא ברייתא דמסייעא ליה. והנני כותב לשון הגמרא לפניך ולפה בשיעור. שנינו במעילה פרק קדשי מזבח מצטרפין (דף ע"ז) כל הנבלות מצטרפות זו עם זו ואמרינן עלה בגמ' אמר רב לא שנו אלא לענין טומאה אבל לענין אכילה עובדין בפני עצמן ועמאין בפ"ע ולוי אמר אפי' לאכילה נמי מצטרפין ורב אסי אמר אמר עסוקים לעצמן ועמאין לעצמן ת"ד פליגא אדרב ומ"ד לא פליגא מתיבי מיתת פרס וחיי גמל אין מצטרפים זה עם זה הא מיתת שניהם מצטרפים וקשיא לרב ומ"ש ג' ולרב אסי לע"כ ודמי לומא הא חיי שניהן מצטרפים ומני רבי יהודה היא ומ"ש ר"מ היא ומיהו ברייתא נוסא כלוי מיתת פרס וחיי גמל ר"ל פרס בטומה דשיינו נבלות וחיי גמל ר"ל בשר גמל והקלוק ומרינן עלה טובא לפירוש דיוקא דסברא ברייתא דלקשינן מינה לרב ומיהו ברייתא נוסא כלוי מיתת פרס וחיי גמל ר"ל בשר גמל בחיים אין מצטרפין וסוא לשון ר"מ ז"ל לא פחות ולא יותר ווו לא מיהא לריכה לפניה ועיקר הדיונן פרק ג' מינין (דף ל"מ) ובירושלמי ר' אבהו בשם ר' יוחנן ובשם ר' אמיר פרק בתרא דע"ז: ובן בתרה עמאה עד תמלת נבלה היא. בגמ' מעילה פ' קדשי מזבח (דף ע"ז): האוכל מנבילה ובריפה עד עם שבשר לכזית. בתמכת מעילה פ' קדשי מזבח (דף ע"ז) ובירושלמי דפ' ג' מיעים (דף ל"ד) ובגמ' חולין פרק כ"ם (דף קי"ד) ובספרא: היתה הנבילה קיבת כו' עד בשאר בהמה טמאה ואסור. פרק אין מעמידין (דף ל"ם): עור שבא כנגד פניו של חמור עד שבן מותרין.

בתב הראב"ד ז"ל רב ששת פשיט להו לאיסורא בגמ' בכורות ממתני' ע"כ: ואני אומר אם על העור אמר נבלפי אם יצא מפי רבינו הראב"ד ז"ל כי אותה דפסק רב ששת בבכורות (דף ז') ממתני' אינה אלא לגבי מי רגלים של חמור גמרא מתניתין. דסיוצא מן הטמא כו' אבל זאת שבתב ר"מ ז"ל נראה אמריה וס"ג לא בתם אמר רב הונא עור שבא כנגד פניו של חמור מותר מ"ע מיבשא בעלמא הוא אמר ליה ר"מ פניו דמסייעא לך כו' קיימא לן כרב הונא וכדמסייע ליה רב חסדא דבבכורות ר"מ ז"ל. ואם יעלה על דעת לפיע הפוסר ולהתלות בחולין גדול ולומר כי לפי שסקים ר"ע ז"ל

אלא בזנבו הרי זה פרכוס: טז השוחט את המסוכנת בלילה ולא ידע אם פרכסה או לא פרכסה הרי זו ספק נבלה ואסורה: טז "כל איסורין שבתורה אין מצטרפין זה עם זה חוץ מאיסורי נזיר כמו שיתבאר שם. לפיכך הלוקח מעט חלב ומעט דם ומעט בשר בהמה טמאה ומעט בשר נבלה ומעט בשר דג טמא ומעט בשר עוף טמא וכיוצא באלו משאר האיסורין וצירף מן הכל כזית ואכלו אינו לוקה ודינו כדין אוכל חצי שיעור: יז *כל הנבלות מצטרפות זו עם זו. ונבלה מצטרפת עם טריפה. וכן כל בהמה וחיה הטמאים מצטרפין זה עם זה. אבל בשר נבילה עם בשר בהמה טמאה אין מצטרפין. כיצד הלוקח מנבלת השור ונבלת הצבי ונבלת התרנגול וקבץ מן הכל כזית בשר ואכלו לוקה. וכן אם קבץ חצי זית מנבלת בהמה טהורה וחצי זית מן הטריפה. או חצי זית מבשר נבלה וחצי זית מבשר מן החי מן הטהורה ואכלו לוקה. וכן בשר הגמל והחזיר והארנבת שקבץ מכולם כזית ואכלו לוקה. אבל אם צירף חצי זית מנבלת השור וחצי זית מבשר הגמל אינן מצטרפין וכן כל כיוצא בזה. וכן בהמה טמאה ועוף טמא או דג טמא אין בשר שניהן מצטרף. לפי שהן שני שמות. שהרי כל אחד מהן בלאו בפני עצמו כמו שביארנו. אבל כל העופות הטמאין מצטרפין כמו שמצטרפין כל בהמה וחיה הטמאין. זה הכלל כל שאיסורן בלאו אחד מצטרפין. בשני לאוין אין מצטרפין. חוץ מנבלה וטריפה הואיל והטריפה תחלת נבלה היא: יח האוכל מנבלה וטריפה תחלת נבלה היא. או מבהמה וחיה הטמאים מן העור ומן העצמות ומן הגידים ומן הקרנים ומן הטלפים ומן הצפרנים של עוף ממקומות שמבצבץ משם הדם כשיחתכו ומן השליא שלהן אע"פ שהוא אסור ה"ז פטור מפני שאלו אינן ראויין לאכילה ואין מצטרפין עם הבשר לכזית: יט קיבת הנבלה וקיבת הטמאה מותרת מפני שהיא כשאר [ב] טנופת שבגוף. ולפיכך מותר להעמיד הגבינה בקיבת שחיטת העכו"ם ובקיבת בהמה וחיה טמאה. אבל עור הקיבה הרי הוא כשאר המעיים ואסור: כ * עור הבא כנגד פניו של חמור מותר באכילה מפני שהוא כמו

השגת הראב"ד

"כל הנבלות וכו'. כתב הראב"ד ז"ל פלוגתא היא במעילה וכב וכב אמי הוא דאמרי אבי ולוי פליג עליהו ובריתא מסייעא לרבי אמי דמצטרפי, עכ"ל:

השגת הראב"ד

*עור הבא כנגד פניו. כתב הראב"ד ז"ל רב ששת פשיט להו לאיסורא בבכורות ממתני', עכ"ל:

א קלת בעור כי' לא שם וקלת בבמ"ג לאוין בלת: ב כן בעמע מן הטור יו"ד סי' פז: ג עור יו"ד סי' פא סמ"ג לאוין קלד ע"ש: ד עור שם:

מעמידין בעור קיבת נבלה אבל מעמידין בקיבת נבלה ובקיבת שחיטת עכו"ם ובקיבת בהמה טריפה וכו' מ"ש הלב המכוסה לה פרשת בעלמא הוא ע"כ. וכלל רבינו עם זה קיבת הטמאה מפני שבל שהוא פרש מותר שחל"כ לף שבל נבלה היה אסור. ולדעת הגפונים ז"ל אע"פ שחלב זה גלוי אינו אלא בהלב שבשלה בהלב שבשם מותרים כמו שיתבאר פ' משיעי:

ב עור הבא כנגד פניו של חמור וכו'. מימרא דרב הונא פ"ק דבכורות (דף ז':) ופירשיה רב חסדא ממתני'. ועל מ"ש רבינו כמו הפרש ומי רגלים שהם מותרין כתוב בהשגות מ"מ רב ששת פשיט להו לאיסורא בבכורות ממתני' ע"כ. וכבר כתבתי בזה פ"ג ונתתי טעם לדברי רבינו שסבור דהתם דרב ששת לאו לגמרא שהוצא מן הטמא ממא מגופיה דטמא הוא דוקא וכן דעת קצת מן המפרשים ז"ל. ויש ראיה לדבריהם מחלב הקיבה המכר בטמוך שהוא מותר שאינו אלא כפרשה בעלמא וכן מפרש שור הנסקל שהוא מותר לטמה כמזכר בפ' זה. וי"ל דשאני התם שמינן מהורי ולפי זה קיבת הטמאה מסיה מהורה ומכל מקום הא דעור הבא כנגד פניו של חמור שהוא מותר מטמא דדיוקים דרב

הגהות מיימוניות

מיניה השתא לא אבליגן מיניה ע"כ: [ב] כן פסק תלמודא הילכתא פ' כל הבשר להריא וכן גרסי' בירושלמי דע"ז ה' מייאשא בשם ר' יוחנן אומר בראשונה היו אומרים אין מעמידין לא בקיבת נבלה ולא בקיבת עכו"ם חזרו לומר בין בזה ובין בזה מותר מעשה בבני שמעי שקבעו להם זאבים יותר מג' מאות צאן ובא מעשה לפני חכמים והתירו לתן קיבותיהן אמרו ביצה נדילה מגופה קיבה ממקום אחר באה וקשה דהתנן בשרה שיצקה בן הטריפה קיבתה אסורה וארי"ת דמתני' איירי בחלב צלול שבתוכה דלא חשיב פירשא אבל ההיא דגמ' איירי בקרוש שבתוך הקיבה דהשיב פירשא אבן בתבו התוס' ובס"ה דעבשיו אין להקל וליקח קיבת בכרי וקיבת טריפה דגראה כאוכל נבלות וטריפות אך בדיעבד שרי אם העמיד בה או אם נתערבה אותה באחת ועיין בס' י"ט:

והפוסקים דנחלקו כתבו דאיירי גם בא"מ, אבל עכ"פ איכא רוב בלא העצמות, באופן דהפליטה שלהם מתבטלת, אבל בעצמותם הם אסורים. וראיה לזה ממה שמדמה הכו"פ ולמד דין זה מגיה"נ שאינו אוסר כיון שאינו נו"ט

והתם הרי הוא עצמו אסור מגזה"כ.

גם יש לחקור, דהנה ההלכה דהטמאים לאסור צירן

ורוטבם וקיפה שלהם נאמרה בטמאים, וה"ה בטריפות, כמבואר בפ' כל הבשר חולין קי"ב ע"ב. ונראה דהה"נ דשייך גם בגיר של גיה"נ, והא דאינו אוסר הוא דוקא בנתינת טעם מדין טעכע"ק היכא דשייך שיבטל ברובא. והא דמוכח דשאר איסורים אינם חלים בגיד אם אין בו בנו"ט, פשוט דקאי לגבי מלקות, ובנבילה ובשאר איסורים הרי בעי שיהא ע"ז שם בשר דוקא, שלא נאסר

בהם רק מה שיש עליו שם בשר.

אך נ"ע מהא דאמרינן בחולין פ"ט ע"ב, דלמ"ד אין

בגידים בנו"ט לא חייל איסור מוקדשים אגידים, והתם קאי לענין חיוב נהנה מן ההקדש. ומבואר דאם אין בגידים בנו"ט, נ"מ גם נהנה מן ההקדש. דבהכרח לא שייך כלל לומר גבי מוקדשים דפטורו הוא משום דלא חשיב בשר או משום שא"ר לגר, דהרי איסור מעילה דקדשים איכא בכל מידי, גם במידי דלאו בר אכילה כלל, ובהכרח דפטורו הוא מדין אחר דלא חשיב נהנה. אך באמת אחר דמוכח דאם אין בגידים בנו"ט ליכא כלל הנאה, ממילא פטור ומותר מהתורה על אכילתו גם באיסורי מאכלות ומוכח כמש"כ באות א' דאין איסור מהתורה בעצמות ואינך. אמנם זהו דוקא באינה ראויה, אבל הלחלוחית בעצמה שראויה, או כשנתערב עם שאר האוכל ונעשה ראוי, אסור מהתורה, אך טעמו מתבטל כנ"ל, דכיון דהוי טעם קלוש אינו אוסר מדין טעכע"ק. ועוי"ל דמה שאין טעמו אוסר, הוא משום דכל שהיה מותר מקודם, אע"ג שהיתרו היה משום שא"ר לגר, מ"מ כיון דבפועל לא היה אסור לא חייל ביה איסור מדין טעכע"ק. וגדולה מזו מצינו בכמה פוסקים בסי' נ"ח, דהיכא דנתבטל חד בתרי יבש ביבש, אינו אוסר אח"כ מהתורה בנו"ט, ואף דלא אמרינן קמא קמא בטיל, ואם יתוסף איסור עד שלא יהא רוב היתר ה"ז אסור, מ"מ כ"ז דהתערובת מותרת אינו אוסר משום טעכע"ק, ויש הסוברים דאסור מדרבנן, אבל מדינא היה מותר.

יז) עוד נראה, דאף דנסכור דגם הלחלוחית דהעצמות מותרת מה"ת, אין מוכרח דמליחת העצמות מותרת, אלא דהלחלוחית מותרת משום שאין כאן טעם האסור כיון דהעצמות א"ר, ומה"ט מצטרפת גם הלחלוחית לבטל את האיסור, אבל מ"מ אם ייעשו העצמות ראויים אפשר שיודה. אך זה פשוט דמה שנעשה ראוי ע"י התערובת, אבל בעצם אין בו טעם איסור לא נאסר, אבל כשנעשה ראוי בעצם כגיד"ד אסור. ולכן אף לדעת התוו"ד בגיאור דברי המחבר, אסור הז'עלאטין באיסור גמור.

וכבר כתבתי דמה שאמרו בסופ"ד דחולין ל"ל אלא שעשאם ליקי קדירה, היינו שנעשה ראוי לאכילה, וממועט רק מטומאת נבילות, אבל שפיר יתכן דבאכילה אסור. ומלבד זה, הלא מפורש ברמב"ם דגם העצמות אסורים

ולפחות אסור מדרבנן.

ולכאורה תמוה, אם נאמר דמה שעצמות האיסור

מצטרפים עם ההיתר הוא משום דהעצמות מותרים לגמרי, אין סתם המחבר דלא כהרמב"ם, גם כל הפוסקים שם לא הזכירו דברי הרמב"ם המפורשים דעצמות אסורים, בפרט דיש ראשונים דמחמירים דעצמות האיסור מצטרפים אף לאיסור, ואין סתם המחבר בהיפוך. ונראה דס"ל דדוקא בעינם אסורים משום דאחשביהו, דאחרי דיסוד היתרם לכל הטעמים הוא משום שאינם ראויים, כל דאוכלם הכי אחשביהו ואסור מדרבנן. אבל גבי הצטרפות לבטל באיסור שביטלו עם ההיתר, הרי לא אחשביהו כלל, וממילא גם הלחלוחית שלהם אינה אוסרת. ובגיד"ד הרי אחשביהו, שמערבין את הז'עלאטין בכוונה, דמעמידים בו את האוכל או לצורך אחר, ועכ"פ הרי אחשביהו, והכל מודים לאסור. ומה"ט יש לדחות מה דהוכיחו המחירים ממש"כ התוס' בע"ז ס"ט ע"א בד"ה ההוא, דמותר לאכול דבש דבורים, ואעפ"י שרגלי הדבורים מעורבים בדבש, משם דרגלי הדבורים עצמות בעצמא נינהו ומשו"ה מותרים [וצ"ע להתיר מכח דהוי טעם פגום, דהא אינייהו בעינייהו, וכמבואר שם בגמ' גבי עכבר אימרטוטי אמרטט]. דשאני התם דלא אחשביהו, רק דמעורבים ממילא בדבש, אבל באוכל עצמות יודו להרמב"ם. עוי"ל דהתם דוקא ס"ל להתוס' שהוא מותר לכתחילה משום שא"ר לגר, וס"ל דמה שא"ר לגר שרי אף לכתחילה, דאף באוכל שלכד"א יש סוברים דמותר לכתחילה, וכ"ה שיטת התוס' בפ' כ"ש דף כ"ט ע"ב והמרדכי. ואף דרוב הראשונים ס"ל דמדרבנן אסור, מ"מ י"ל דכ"ז באוכל שלכ"א, אבל בא"ר לגר שא"א שיעבור איסור תורה, מותר לכתחילה, ומה"ט מתירים התוס' בדבש שנתערבו בו רגלי הדבורים. משא"כ הכא שנעשה ראוי לאדם, מודים שאסור. ולפי"ז אפי' יחלקו התוס' על הרמב"ם באיסור עצמות, בגיד"ד יודו לאיסור.

יח) בענין מה שאינו ראוי לגר שחזר ונעשה ראוי (עי' לעיל אות ב') נראה עוד מוכרח שאין

להוכיח ממש"כ התוס' בחולין ס"ד ע"ב בד"ה שאם, דלהכי בעינן קרא לאסור בילת הטמאים, דלולא הפסוק הו"א דבילים מותרות מהיא טעמא דשרצין יאלי דיתמורתא, לפי שהוא זרע האיל שנקרש וכו', וכיון דמתחילתו נא משכבת הזרע דהוי כנבילה מקרתא, אעפ"י שנקרש ונעשה עור מ"מ הוא מותר, כמו אפרוח בילת טריפה שהוא מותר דכי גביל פירשא בעלמא הוא. וכולהו ביעי נמי מש"ז קאתו ושרו מה"ט לולא הפסוק, דהא התוס' למדו זאת מבילת הטריפה דהאפרוח מותר, והתם

קג [א] אם אינן פגומים בעצמן כו'. לאו לבטל פליטתן קאמר דא"כ אמאי איכא בטלים בחלב, אלא לבטל עצמן, ושאינן פגומין דקאמר לאו למעוטי פגומין ומאוסין מעיקרן כגון זבובים וימושין, דהנהו ודאי לא בטלי נמי אפילו בחלב דאע"ג דמאיסי נינהו הכי אקרינהו רחמנא, אלא מיירי בבריה משונה כגון נפול טמא ומחיסה הראויה להתכבד ודבר שבמנין וכיוצא, ואינן פגומין דהיינו שלא נקרתו, אבל אם נקרתו אפילו הן עצמן לחודייהו מותרין וכל שכן ע"י תערובת, וכדאמרינן בפרק בתרא דעבו"ס [עבודה זרה סו, ב] דנבלה הראויה לגר קרויה נבלה ושאינה ראויה לגר אינה קרויה נבלה, ומה שכתב הרמב"ם [מאכלות אסורות] בפרק י"ד [הלכה יא] אבל אוכל אסור אחר שהסריח והבאיש ובטל מאוכל אדם הרי זה פטור, דמשמע אבל אסור מדרבנן, לאו משום איסור נבלה, אלא דכיון דמאיס ובטל מאוכל אדם אסיר משום בל תשקצו, ואי הוי ע"י תערובת דלא ממאיס אינם למכליה אין כאן בל תשקצו ומותר לאכול התערובת, ודלא כהמגהת כהן [בספר התערובות מ"א פרק ט] שאסר, והניח ראיה מדין נותן טעם לפגם דלא שרינן אלא בדיעבד, והכי נמי כשהוא בעין הוה ליה לכתחילה ואסיר, אבל כשנפל להיתר אין צריך שיעור לבטלו ומפני הפסד הדבר המתערב עמו הוה ליה בדיעבד, ולימא, דהכי דאסור לכתחילה לגרום ולעשות נותן טעם לפגם כגון לבשל בקדרה שאינה בת יומא לכתחילה, אבל אם עבר ובישל מותר בדיעבד והכי נמי כבר נעשה נותן טעם לפגם ואף לכתחילה שרי לאוכלו, ותו התם מיירי בנותן טעם לפגם קצת ובהא איכא למימר דהתמירו בו מכמיס לכתחילה, אבל הכא דהוי עפרא בעלמא אפשר דשרי אף לכתחילה. ועיין מה שאכתוב בפרט זה לקמן בסימן קנ"ה בסיעתא דשמיא ע"ש. ומיהו דבריה המאוסין מצד עצמן כגון עכברים ויתושין וכיוצא אע"פ שהסריחו אסורין מן התורה, דאע"ג דאין פליטתן אוסרת משום דהוי נותן טעם לפגם ולא כרב ששת דסבירא ליה בפרק בתרא דעבו"ס [עבודה זרה סח, ב] דכיון דאינהו מאיסי ואף על פי כן אקרינהו רחמנא נמי אוסרת, ואע"ג דלא קיימא לן הכי, היינו משום דפליטת כל האיסורין אינה אוסרת אלא משום טעם דטעם כעיקר לתורייתא וטעם פגום לא מקרי טעם, אבל אינהו גופייהו הוה ליה נבלה קרוחה מעיקרא דהוי עפרא בעלמא ואף על פי כן אקרינהו רחמנא, א"כ משמע ודאי דליכא לפלוגי בין קרחון דידהו לקרחון דאחי להו מעלמא ואפילו נקרתו לגרמי תו לא פקע שם איסורא ובמילתייהו קיימי כדמעיקרא ומילקא לקי נמי עלייהו. ונראה לי שזה דעת הרמב"ם שכתב בפרק ב' מהלכות מאכלות אסורות [הלכה כא] וז"ל זה שאמרנו בפרק זה האוכל כזית, כשאכל כזית מבריה גדולה או שלרף מעט מבריה זו ומעט מבריה זו שבמינה עד שיאכל כזית, אבל האוכל בריה טמאה בפני עצמה כולה הרי זה לוקה מן התורה ואפילו היתה פחותה מן המרדל בין שאכלה מתה בין שאכלה חיה, ואפילו קרחה הבריה ונשחנית צורתה הואיל ואכלה כולה לוקה, ע"כ. וכתב המגיד משנה דמה שכתב הרב ואפילו קרחה כו', דמיירי בשלא קרחה והבאישה עד כדי שלא תהא ראויה לאדם, אבל אם קרחה כל כך, כבר ביאר רבינו פרק י"ד [הלכה יא] שמי שאכל אוכל האסור אחר שהסריח והבאיש ובטל מאוכל אדם הרי זה פטור, עכ"ל. ולי נראה דהרב מייירי בבריה פגומה וקרוחה מעיקרא ולפיכך כתב דאפילו קרחה וקטמים לן דמשמע אפילו נפקלה מאוכל אדם, וזה מסכים למה שכתבתי וכן עיקר. [ב] אפילו פוגם קצת כו'. אבל דבר שאינו נותן טעם לא לשבח ולא לפגם אסור כדכתב ב"י [עמוד רעד ד"ה כתוב בהגהות] על שם הגהות אשירי בפרק בתרא דעבו"ס [עבודה זרה פ"ה סימן ט] ובאורות חטאת כלל פ"ה [דין כב]. ונראה לי דאייתי ממתי דקיימא לן [חולין צט, ב] דאין בגידין בנותן טעם, ואפילו הכי קיימא לן דגופו של גיד עצמות צריך ששים נגדו וכדלעיל סימן ס"ה סעיף ט' וסימן ק' סעיף ט' ואע"ג דאינו אלא כעין בעלמא התורה אסרתו וכדאמרינן בפרק גיד הנשה [שם נב, ב], והוא הדין לכל דבר איסור דאע"ג דאינו נותן טעם צריך ששים נגדו. והכי איתא בירושלמי פרק י' דתרומות [הלכה ד] הדא אמרה לא לשבח ולא לפגם אסור עכ"ל הש"ך [ס"ק כ]. ובאמת דבר נייס ושביב כתבינהו להני מילי, שהנה הרב ז"ל הבין דדבר שאינו נותן טעם לא לשבח ולא לפגם ר"ל איסור שיבש כעין שאינו מפליט לא טעם ולא ממשות, ועל זה הביא ראיה מדין הגידין שאין נותנים טעם ואף על פי כן צריך ששים לבטל גופו של גיד, ודבר תימה הוא דשאני התם דאף על פי דעץ הוא התורה מייבה עליו ובדאיתא בפרק גיד הנשה דף נ"ב ע"ב, אבל בשאר האיסורין כל אחזר האיסור כעין יבש שאין בו טעם מותר מן התורה לאכלו, ואיהו גופיה מיימי להיתא להתורה אסרתו ומינה ילף לשאר איסורין, והיא מנגדתו, דהתם גלי רחמנא אבל בשאר איסורין שרי, וכבר השיגו ספר מגחת כהן בחלק ו' מספר התערובות פרק י' ע"ש. ותדע עוד דאתה דתנן במסכת תרומות פרק י' [משנה ה] דעץ של תאנה בשביעית ובכלאי הכרם אוסר, אמרינן עלה בירושלמי [הלכה ג] דנימא דאתיא דאתיא מתניתין כמאן דאמר נותן טעם לפגם אסור, ומשני דאפילו כמאן דאמר נותן טעם לפגם מותר אלא דשאני עץ תאנה דשיש לו טעם ומשבית, הא לאו הכי עצים דלית בהו טעמא לא אסרי, ומידי דהוה אגרגלי של דבורים שמותרים וכדלעיל בסוף סימן פ"ח [ס"ק כז] ע"ש. ומהתימה על הש"ך דאיהו גופיה כתב בסוף סימן קי"ד [ס"ק כח] על איתר הכרכום וז"ל, נחלקות אלו שהכרכום הוא יבש כעץ אם כן אפילו יתלה חוט בשר יבש לא בה וכמו שכתוב לעיל סימן פ"ז סוף סעיף י' בהג"ה גבי עור הקיבה שנתייבש כעץ שרי, עכ"ל, וזה הפך מה שכתב בכאן. ועוד השיג עליו ספר מגחת כהן המזכר שמה ראיה מביא מגיד הנשה לשאר איסורין, והנה בגמרא [חולין צט, א] פשוט שגיד הנשה אינו אוסר תערובת בפליטתו משום שאין בגידין בנותן טעם וכמו שכתוב לעיל בסימן ס"ה [סעיף ט], ואילו בדבר שאינו נותן טעם לא לשבח ולא לפגם נראה מדברי הפוסקים שאוסר התערובת בפליטתו עד שיהיה ששים נגד כל גוף האיסור ואף אם הסירו אגם וכמו שכתב בספר איסור והיתר הארוך בכלל ל"ב [דין א] ע"ש, ויפה השיג אלא שגם התכם המזכר [מגחת כהן שם] הצריך עיון בדין זה דאמאי יהיה אסור, שכפי עיקר הדין ראוי שיבטל ברוב קל וחומר משאר איסורין שאינם צריכין ששים אם אין טעמם נרגש בהיתר, ונלחק הרבה לישב זה ע"ש. ואני אומר דאיתתבוש להני בהבנת כוונת הדין המזכר, והכי פירושו שטעם האיסור נרגש בהיתר אלא שאין טעמו מעלה ומוריד בתבשיל ההיתר שאינו פוגמו ואינו משביחו, והיינו דקאמר שאינו נותן טעם לא לשבח ולא לפגם מכלל דטעמא וממשות איכא אלא שאינו לשבח ולא לפגם, ואי כדברי הני כהני אלו אחי דרחמנא הוה ליה למימר דבר שאין לו טעם כלל אסור. והשתא ניחא דמה שכתבו המוספות בסוף פרק אין מעמידין [עבודה זרה לח, ב ד"ה אין] דתתם כלים מותרים משום ספק ספיקא, ספק נשתמשו בו אחמול, ואפילו נשתמשו בו היום שמא נשתמשו בו דבר שהוא פגום בעין או דבר שאינו נותן טעם, ע"כ. אינו קושר לדין זה, דהתם ר"ל שמא נשתמשו בו דבר שאינו נותן טעם כלל ואין הכי נמי דאי איכא נתינת טעם בכל גווגא אוסר אף שאינו לשבח. ודאיתא הש"ך מהירושלמי נכונה, דהתם קאי אמאי דקתני [תרומות פ"י משנה ז] זיתי חולין שבשבשן נמי תרומה אסור, ומי זיתים אלו אין משביחים הזיתים של חולין ואין פוגמין אותן ואף על פי כן אסיר כיון שקולטים הזיתים של חולין טעם מהמי זיתים של תרומה והיינו מין במינו שאסרה תורה, ומינה שמעינן דכל טעם שאינו משבח ואינו פוגם בשאינו מינו כיון שנרגש טעם האיסור אסור. וכן מבואר בדברי ההג"ה לקמן בסוף סימן קל"ד [סעיף יג] שעל מה שכתב המחבר כל המשקים של עכו"ם שדרכן לערב בהם יין וחומץ אסורין, סיים ההג"ה וכל

קג א פגם זה אין צריך [כו'] שיהא קץ וכו'. וכן כתב לקמן סוף סימן ק"ל [סעיף ג] דבריס המאוסים שנפשו של אדם קצה בהם כנמלים וזבובים וימושים וכו'. והנה שמעתי מקשים על זה מהא דאיתא בסוף מסכת מכות דף כ"ג ע"ב גמשנה, רבי שמעון בר רבי אומר, רק חזק לבלתי אכול (אמ) הדם וגו' [בבריס יב, כג], אם הדם שנפשו של אדם קצה בהם הפורש ממנו מקבל שכר וכו', עכ"ל, אם כן לפי זה הוי דם דבר המאוס, א"כ קשה למה דאיתא בכל הגמרא והפוסקים דדם אוסר בשר שלא נמלח עד ששים, א"כ משמע שאין נפשו של אדם קצה בהם. ונראה לדבר פשוט הוא לדבריס המאוסים אע"ג שהם קץ לאוכלו אע"פ כן לוקין עליהם מן התורה כשאוכלין אותם, אע"ג שהם פוגמין מעצמם אע"פ כן לוקין עליהן מן התורה, רק אם נתערבו בהיתר אם ההיתר רוב והאיסור נמנה לאוכו אז הוא מותר, ומכל מקום כל מה שאפשר לבדוק ולסנן בודק ומסנן כמו שכתב בסוף סימן ק"ד, וזהו דבר שפוגמין המבשיל שנפל לתוכו ואע"פ כן אסור לאכול ולוקין עליו אם אוכל כזית כדי אכילת פרס או שאין ההיתר רבה עליו. אבל דם אינו דבר מאוס בעצמו, אלא שבני אדם פורשים מהם ונפשו של אדם קצה, אבל בחמת טעמו אינו פוגם במאכל, לכן צריך ששים כשאר איסורין. וזה פשוט:

סימן קג

דין נותן טעם לפגם. ובו ז' סעיפים:

א [א] כל דבר (א) שטעמו (א) פגום אינו אוסר תערובתו ואפילו אין טעמו פגום מחמת עצמו שבפני עצמו הוא מוטעם ומשובח אלא שפוגם תערובתו מותר: הגה מיהו דבריס המאוסים (ב) כבריה לו [ב] כיוצא בה [א] אם אינן (ג) [ג] פגומים בעצמן אף על פי שפוגמין (ב) המבשיל אינן בטלים אפילו באלף:

ב א פגם זה אין צריך שיפגום לגמרי עד שיהא קץ לאכלו אלא [ב] אפילו פוגם [ד] קצת אינו אוסר תערובתו ויש

שהעריבה רעועה ואותם סדקין מתמלאים עיסה ובהכי מתחזקת העריבה, ובמקום שאינו עשוי לחזק מיקרי כל מקום שאין בו סדק בין מבפנים בין מבחוץ, ולישנא דבמקום ניחא טפי לפירוש רש"י, אבל לישנא דתוספתא מוכחא טפי כדכתיבנא ועיקר:

ודע דבגמרא [שם] רמינן תרי ברייתות אהדדי, ואסיק אביי דהא והא רבי שמעון בן אלעזר היא ולא קשיא הא במקום לישה הא שלא במקום לישה. ורש"י כתב בסוף דבריו, כללא דתרוייהו תנאי שפה עליונה אפילו בפחות מכזית עובר, שוליים אפילו כזית אינו עובר, דפנות כזית עובר פחות מכזית אינו עובר. ולפי זה ההיא דשני חצאי זיתים וחוט של בצק ביניהם [בגמרא שם] על כרחך בדפנות קאי, דאי בשפה עליונה אפילו פחות מכזית עובר, ואי בשוליים אפילו כזית אינו עובר. ור"י [שם ע"א תוספות ד"ה כאן] מפרש דמקום העשוי לחזק היינו את הכלי וכדכתיבנא, ומקום לישה חמיר טפי לפי שיש לחוש שבשעה שנותנת מים לקמח ידבק מאוחה עיסה לעיסה אחרת, ולכך כזית במקום לישה אפילו עשוי לחזק עובר אע"ג דודאי מבטלו כיון דאיכא תרתי לריעותא, כזית ובמקום לישה, ופחות מכזית אפילו במקום לישה אי עשוי לחזק כיון שהוא דבר מועט יכול לשמור שלא ילוש עליו, וכן כזית שלא במקום לישה אי עשוי לחזק אינו עובר משום דאיכא תרתי לטיבותא, וכן פחות מכזית ושלא במקום לישה אפילו אין עשוי לחזק מותר. ומסקנא דפסקינן להני תרי פירושים, בכזית קיימא לן כתנא קמא בר פלוגתיה דרבי שמעון בן אלעזר דאע"ג דמבטל לא בטיל כדאמרינן בגמרא [שם] בלישנא בתרא אמר רב נחמן אמר רב אין הלכה כרבי שמעון בן אלעזר, אבל בפחות מכזית מצינן למפסק כותיה. ונמצא לפירוש רש"י דבשולים ובדפנות אין צריך לבער אבל משפתה ומגבה שאינו מקום לישה צריך לבער, ורוקא בפחות מכזית אבל אי איכא כזית אפילו בשולי העריבה עובר. ולשיטת ר"י נמי כזית בכל מקום חייב לבער, בפחות מכזית במקום העשוי לחזק אינו עובר אפילו הוא במקום לישה, במקום שאינו עשוי לחזק אם הוא מקום לישה עובר ואם לאו אינו עובר. ומתניתין דקתני בצק שבסדקי עריבה כו', לרש"י מתוקמה בשוליים ובדפנות, ולר"י מיירי או במקום העשוי לחזק או במקום שאינו עשוי לחזק ואינו מקום לישה:

וא"ת לשיטת רש"י והרי"ף והרמב"ם דחצי זית בעלמא חייב לבער, היכי אמרינן בגמרא [שם] דשני חצאי זיתים בבית חייב לבער משום דזמנין דכניש להו ונפלו גבי הדדי, משמע דאי לאו האי טעמא דנפלי אהדדי והוו כזית אינו חייב לבער, תירץ הרמב"ן בספר הזכות דבבית נמי מיירי בכהאי גוונא שהבצק בסדקי קרקעו של בית הכמקום העשוי לחזק דמי, וכן מוכח מלשון הרמב"ם [שם]. ואצלי אין זה מחוור כל הצורך, דאם כן לא הוה ליה למיחש לזמנין דכניש להו, כיון שהם דבוקים בגומות הבית, ויותר נראה לי הסבירא ליה לרש"י דחצי זית דעריבה שאני דלא מאיס ולהכי מיחייב לבעורי, אבל בבית כיון דמתלכלך וממאיס בחצי זית לא גזרו חכמים, ולהכי צריכנן לטעמא דזמנין דכניש:

ולענין הלכה שיטת ר"י היא יותר מחוורת בסוגיא, וכתב הרמב"ן [במלחמות שם יד, א] שזו היא שיטת הראשונים וכן דעת הר"ן [שם יג, ב ד"ה גמ'] וכן עיקר דכל חצי זית בעלמא אין צריך לבער, ואפילו בעריבה במקום שאינו עשוי לחזק אי הוי שלא במקום לישה אינו חייב לבער, והלא כפסק המחבר ז"ל. והאי עובר דקתני בברייתא ר"ל מחבער, ואיכא לפרושי דמן התורה קאמר מידי דהוה אחצי שיעור ומשום דאיתקש אכילה להשבתה כדאיתא בפרק קמא דפסחים (ה, א), וכמו שכתבתי לפי שיטת רש"י בסוף סעיף א' [ד"ה מ"ש דתערובת] לענין כותח הבבלי. ואע"ג דפירורין אסורין מן התורה ואמרינן בפרק קמא בפסחים (ו, ב) דלא בעו ביעור, שאני התם דממילא בטלי, אבל הכא כיון שהוא בעריבה דלא מאיס לא מבטיל דומיא דפירורין, ואפשר נמי דמדרבנן קאמר:

הפני שמקבץ לפעמים אותם. דוקא בבצק חיישינן להכי אבל פירורין של פת אעפ"י שיש בין כולם כזית, כיון דליכא כזית באחד מן הפירורין ממילא בטילי ולא מחייב לבערינהו ולא שייך למימר בהו זמנין דכניש להו ונפלי גבי הדדי וזה ברור ודוק:

ומה שכתוב **הואיל ואלו החצאי זיתים דבוקים בכותלים כו'.** פירוש, כשהם דוקא דבוקים בסדקי הכותלים משום דהוי במקום עשוי לחזק, הא לאו הכי מיחייב לבעוריה כדין חצי זית במקום שאינו עשוי לחזק שחייב לבער לפי שיטת הרמב"ם, וכן כתב המגיד משנה [חמץ ומצה ב, טו]. והרא"ש [פסחים פ"ג סוף סימן ב] שכתב דלאו דוקא דבוקים אלא אורחא דמילתא נקט, אפשר דסבירא ליה כמו שכתבתי לעיל [ד"ה ולענין] דחצי זית דעריבה שאני דלא מאיס ולא צריכי לתירוץ הרמב"ן, ודוק:

ט חמץ שנתעפש קודם זמן איסורו כו'. דע שהעיקר כמו שכתב הראב"ד בהשגות בפרק א' [מהלכות חמץ ומצה הלכה ב] דחמץ ושאור יש [הפרש] ביניהם לענין ביעור, שהחמץ אם נפסל מאכילת כלב אין זקוק דבער, והשאור אעפ"י שהוא נפסל חייב לבער לפי שהוא ראוי לשחקו לחמץ בו כמה עיסות, אלא אם כן יחדו לישיבה וטח פניה בטיט. וכן נראה עיקר, דההיא ברייתא דקתני [שם מה, ב] הפת שעיפשה חייב לבער, סתמא קתני אפילו שנפסל מאכילת הכלב, ולא הוצרכו לבאר דכיפת שאור קמיירי משום שהרי ביארו הטעם מפני שראוי לשחקה וזה לא שייך ביה בחמץ. ובתוספתא דביצה [פ"א הלכה ג] מוכח כסברא זו דקתני התם מאימתי קרוי שאור משיפסל מלאכול לכלב, אפשר שאף דעת הרמב"ם כן וכדמשמע מדבריו בפרק ב' ודלא כהמגיד משנה ז"ל [בפרק א שם]:

ומה שכתב **או ששרפו באש קודם זמנו.** דאי לאחר זמנו לא פקע איסוריה עד. השריף ליה לגמרי, הר"ן ז"ל [שם יד, א ד"ה מלוגמא], והוא הדין לחמץ שנתעפש אעפ"י שנפסל מאכילת הכלב אם נפסל לאחר זמנו לא פקע איסוריה בהכי:

ומה שכתב **מותר לקיימו בפסח.** משמע דבאכילה אסור, וזהו סברת הרא"ש [שם פ"ב סימן א] שכתב שאעפ"י שבטלה דעת האוכל אצל כל אדם, מכל מקום כיון דאיהו קאכיל ליה אסור. אבל הר"ן [שם ה, ב ד"ה גמ'] והמאור [שם] כתבו שמותר. אפילו באכילה כיון שנצא מתורת פת קודם שיחול בו איסור חמץ, וכן נראה עיקר דהא עפרא בעלמא היא, וכדאמרינן בפרק בתרא דעבו"ם דנבילה מוסרחת שאינה ראויה לגר שהיא משום דעפרא בעלמא הוא, ולא אמרינן כיון דתשיב ואכיל ליה אסור. וא"ת אם כן אפילו לא נפסלה מלאכול לכלב נמי דומיא דנבילה, ובפרק קמא דפסחים [טו, ב] נמי אמרינן לרבי יוחנן דקאמר דבשבע דברי הכל שורפין לימא מסייע ליה הפת שעיפשה כו' ונשרפת עם הטמאה בפסח, ודחינן שאני התם דעפרא בעלמא הוא, וכיון דכן אמאי נשרפת. וי"ל דחמץ כיון שלא נפסל מאכילת הכלב חזי לחמע בו כמה עיסות, אבל אם נפסל כל כך שאפילו הכלב אינו יכול לאוכלו לא חזי לכלום, מה שאין כן בשאור דאדרבה לא מקרי שאור אלא אם כן נפסל מאכילת הכלב כמו שכתבתי לעיל [ד"ה חמץ]. ולפי זה ברייתא דפרק אלו עוברין דהפת שעיפשה מתוקמה או בשאור ונפסל מאכילת הכלב או בחמץ ולא נפסל. ואף אם נאמר דנבלה מסרחת אסור מדרבנן וכדמשמע מדברי הרמב"ם בפרק י"ד מהלכות מאכלות אסורות [הלכה יא], וכן נראה לכאורה דהא לא שריא נותן טעם לפגם אלא בדיעבד שנתערב בתבשיל כדי שלא להפסיד ההיתר, ומיהו זה יש לדחות דשאני נבלה דנפסדה לגמרי, מכל מקום לא דמי דשאני התם דאסירא מעיקרא, אבל היכא דלא חל עליה שם איסור מעיקרא דומיא דמסרחת מעיקרא, התם דלא צריכין מיעוטא משום דעפרא בעלמא הוא, אין הכי נמי דשריא באכילה ואף מדרבנן. ואמרינן נמי בפרק אין מעמידין [עבודה זרה לד, א] החרצנים והזגין של גויים יבשים מותרין, ואמר רבי יוחנן התם דמותרין אפילו באכילה משום דעפרא בעלמא נינהו ואף לפי מה שכתב שם רבינו תם [תוספות ד"ה דורדיא] דשמרים שלא נתמדו אסורים הם לעולם אין שום דבר מועיל להתירן, שאני התם דמשמע דלעולם חזו לחמע בהם עיסה ואינם נפסדים לגמרי. ותדע שהרי אסורים הם בהנאה, ואם כן שפיר ילפינן מהתם שכל שמותר משום עפרא מותר אף מדרבנן, ובפרק בתרא (דתרומ') [דתמורה*] [לד, א] תנינא דכל הנשרפין אפרן מותר והיינו אפילו לכתחילה, וכן כתבו התוספות בפרק כל שעה [פסחים כא, ב ד"ה בהדי], ועיין ביו"ד בסוף סימן קנ"ה בהגה, כנ"ל:

ר"מ, מ"כ מ"ל טעם משום שנפסל, ואולי אינו היה ראוי לשתיה אין נכון ליקח דלמא אחי לשתותו או משום הרוחין, ומ"כ אין לאן מחלוקת דהר"י איירי בין האסור בהנאה, וכ"כ בסמוך בשם המרדכי בתוספת יין לדיו, דלמאן דאסר יינן בהנאה אסור ולמאן דלא אסר אלא בשתיה מותר, וסיים דאם כתב בספר מותר, ולכאורה אם הוא אסור בהנאה יש לאסור גם בספר כמו בגד שלבשו בקליפי ערלה רפ"ג דערלה, ואפשר דהוי זוז"ג ואין ביין עלמו כדי לכתוב בו.

שם כתב בשם הר"ף שאסור לכתוב בדיו הלוול מפני שהיין הוא בעין, ל"ע פירושו אם ר"ל שהיין רובו ולא נתבטל, או שר"ל שלא נפסל לגדם, ובכל אופן ל"ע אם היין אסור בהנאה כי נתערב ונפסל נמי אסור לכתוב בו כמש"כ לעיל, ואם אינו אסור רק בשתיה למה לא יכתוב בו.

כתב עוד בשם ר"מ דלא יכתוב בו משום דפעמים נותן הקולמוס בפיו, וכ"כ ביו"ד סי' קל"ד סי"ג בהגה', אבל לענין ממון כתב סי' תמ"ב ס"י דמותר לכתוב בדיו שממן בתוכו, ובהגר"א פי' משום דביו"ב הוי כנסרחה לאחר זמן איסורה ומשום דאפרה אסור, והכא בממון נפסלה קדם הפסח ומשום דזימנין דיהיב הקולמוס בפיו אין לאסור, דהא דאסור לאכול ממן שנסרח הוא משום דאתשבי והכא בנותן הקולמוס לתוך פיו אינו מתכוין לאכילה, אבל לא פי' למה בדיו שניתן לתוכו וי"ב אסור אף לדעת המתירין ביום בהנאה ומשום דלמא יתן הקולמוס לתוך פיו, ול"ל דהתם טועם טעם יין נשבח, ובאמת הרמ"א ביו"ד שם סיים דמותר משום דהוי פגום, ול"ע טעם האוסר, ומשמע ברמ"א דאפי' ביו"ב באסור בהנאה מותר, ומשמע דיו"ב אפרו מותר, ואפשר דהכא משום ביטול ברוב אתיין עלה כיון דליכא טעם ולא שייך טעם כעיקר ובטל ברוב, כדאיתא ביו"ד סי' קל"ד ס"ג במין בשא"מ, וטעם האוסרין כיון דכן הוא תיקון הדיו לא בטל.

יש לנו לבאר. א. איסורי אכילה שנפסלו לגדם אם אסורין מדרבנן, ב. אם שרפו מהו לאכול אפרן. ג. איסורי הנאה שנפסל לגדם אם מותר לאוכלן. ד. מהו לאכול אפרן. ה. ממן שנפסל לגבל קדם הפסח מהו לאוכלו בפסח, נסרח בפסח מהו לאוכלו.

ודין א' מבואר בפר"מ יו"ד סי' ק"ג דמותר, ודין ב' מבואר בע"ז ומ"א בשם חכ"ד דאסור כמש"כ לעיל, ואפשר דממן א"ל סיבה דאסורה האוסרתו, והלכך בשתא דאוכלו הוי כאוכל ממן כיון דהסרחון אינו מוגעו מלאכלו, [ומיהו אין זה מעיקר הדין אלא מכמיס מלאו מקום לאסרו] אבל נבלה כיון שנסרחה פקע איסורה וכי אתשבה הוי כעפרא שהפך לגבר ואין בשר זה עשון שהיה ואין בו משום נבילה [עי' סנהדרין נ"ע ב' בשר היורד מן השמים כו'] ודין ג' איסורי הנאה שנסרתו נראה דאסורין באכילה מדרבנן כיון דלענין איסור הנאה באיסוריהו קיימו לא גריעי ממון שנסרח קדם הפסח דאסור באכילה, ונראה דדוקא במתכוין לאכילה, אבל נותן קולמוס לתוך פיו אם היין כבר נפסל אין בו משום איסור אכילה וכמש"כ לעיל, ודין ד' באיסורי אכילה שנשרף נראה דאפי' אא"ל דבנסרה עדיין אסור באכילה מ"מ באפר אין בו כלל משום נבלה ומותר לאכלו, ובדין ד' אפר של אה"ב במקום דאפרן אסור, אם אוכלן לצורך רפואה אסורין משום הנאה, אבל אם אוכלן שלא לצורך כלל ואין כאן הנאה, אפשר שאין בזה איסור.

ובמרדכי פ"ב דפסחים כתב דשרן שרוף מותר מחרי עממי, א. דשלא כדרך אכילתן מותר ואפי' איסורא דרבנן ליכא, ב. דכל הנשרפין אפרן מותר, ונראה כוונתו ז"ל דאע"ג דהנקברין אפרן אסור היינו משום איסור הנאה, אבל בשאות באפר אין איסור משום לתא דאכילה, ואינו הוי איסור דרבנן על אכילת האפר מלתא דאכילה הוי אסור אפר הנשרפין ג"כ לענין איסור אכילה לא שייך לומר נעשה מלותו [שהרי אין כאן נעשה מלותו ממש אלא לענין הנאה שכונת התורה לאבדו מן העולם סגי בשריפה אבל איסור דרבנן באכילתו אין סברא להתיר], אלא ודאי מעולם לא אסרו חכמים אפר מתתא דאכילה בין בנקברין בין בנשרפין ובין באיסורי אכילה, ומשום דאין זה דרך אכילתו, ועוד דאין שם אכילה עלה כלל, ומיהו בשאוהה אפר של איה"ב יש לדון משום איסור הנאה והרלב"ם ס"ל דשיעות אפר לבנאה מקרי בדרך הנאתו ואיינו דאמרינן דלבנ"ל אפרן אסור, ור"ל לעשות בהן ניגוד כלים וכיו"ב כדאמר ע"ז ע"ל ומפשר דה"כ שהיה לרפואה הוי דרך הנאתן, ואלו שאפרן אסור לשתות אפרן לרפואה משום איסור הנאה, ואם שהיה לרפואה הוי שלא כדרך הנאתן מותרין כל האפרין לרפואה זולת אפר דאסור דאסור אפי' שלא כדרך הנאתו, ואמנם כל דברי רא"ב בתוספ אכילה דמותרין מן הדין שלא כדרך אכילתן והלכך מתירין לרפוא ומ"מ ברי"ה אסור, ובזה מתישבין כל דברי רא"ב, והגר"ל ה סי' קנ"ה פי' דברי רא"ב דס"ל דאפרן מותר הוא משום דבר נ כד"ה, ול"ע דמ"ש נשרפין מנקברין, ועוד אפר כלה"כ ליתסר

ודעת הגר"א יו"ד סי' קנ"ה דכל אפר מקרי שלא כדרך הנאתן

והא דאמרו תמורה ל"ד א' דהנקברין אפרן אסור בהנ מדרבנן דשלא כדרך הנאתן אסור מדרבנן [ורק לחולה בהיתר] נמצא בב"ח אסור אף לחולה, כיון דאסור שלא כדרך הנאתו, נמצא דאפר הנשרפין מותרין לחולה מב' טעמים, א. דאפרן מותר, ב. שלא כדרך הנאתן, ואפר כלאי הכרם מותר מטעם אחד שאפרן מותר ואפר הנקברין מותר לחולה משום שלא כדרך הנאתן מון מאפר בנ ואפר ע"ז אם ע"ז מותר שלא כדרך הנאתן היה ראוי להתיר לחולה אלא דבע"ז לא התירו אף איסור דרבנן אף לחולה שיש בו

ח) **דינים** העולים. עירב קמח בדברים הפוגמים את הטעם אף בטעם

בהם מיס מקרי ממון נוקשה ויש בזה פלוגתא אם אסורה אסורה מה"ת או מדרבנן, וגם יש בהן פלוגתא אם מוחזקין אסור משום בל יראה מה"ת, למ"ד דאכילתן אסורה מה"ת, ולכו"ע להשהותן מדרבנן בלא ביטול, למ"ד דאכילתן אסורה מה"ת, לאחר ביטול הכריע העור דאסור להשהותן אא"כ מכרן לנכרי ו לכן מחולה, מיהו למ"ד דאכילתן אינה אסורה אלא מדרבנן להשהותן אחר ביטול בלא מכירה ובלא מחילה [אפשר דמחילה

וכל זה בראוין לאכילה ע"י הדחק, ואף שיחדן למלאכתן

של סופרים קדם שדבק בהן את הטיירות, אבל אם נפסל מלאכתן אדם ואינו ראוי לחמע בו אינו חייב לבער וא"ל ביטול, וזהו דין העבדנין שנתן לתוכן קמח ועבר עליהן ג' ימים או שנתן לתוכן וכן אם נתערבו בדברים מרים או מגואלים ונתמזגו באופן שאי להפרידן והן פסולין מאכילת אדם אינו חייב לבער והן מותרין בהנאה בפסח, ולכן מותר לכתוב בחו"מ בדיו המעורב בו ממון כיון שאינו מאכילת אדם קדם הפסח כדאיתא סי' תמ"ב ס"י, וכן כיסה שיחדה ליושבה ועה פניה בעוים, אינו חייב לבער אף שהפסד לקו את הטיע ואכלא ראוי לאכילה, וכן טיירות שדבקן בקמח אף

לבשלן ולטשות מהן תבשיל, וכן בגדים שכבסן בחלב מעכ

ז טבלאות רפואה שמעורב בהן קמח, אם אין מעורב בהן מיס

פירות אין בהם משום ממון, ואם מעורב בהן מיס

בהן משום ממון נוקשה, ואם הן מתיבשות יובש גמור קדם שנתערבו אפשר שאינן ממון, אבל כל שמעורב מיס ומ"פ לא ידענו שיהו דממהרין להחמיץ, ואם הן מעורבין בדברים שאינן ראוין לאכילת אדם אין בהן משום ממון כדין נפסל מאכילת אדם, כיון דאי אפשר לבטלו בקמח וגם אינו ראוי לחמע בו, ומותר לבולען בפסח לרפואה, ו למאי דמשמע מאחרונים ז"ל דלאכול לכתחלה אסור אפי' ממון שלא מאכילת כלב וכמש"כ סק"ז, מ"מ ע"י תערובות שאר דברים שהו אלא שייך כאן לחשבי דדעתו על הסמים, [ואמנם לק' סי' קנ"ב מבואר דכל שמעורב בדברים ע"מ לאכול החמץ בפסח אף שנפסל הפסח אסור] ואם לא נפסלו לאכילת אדם אסורין באכילה

לבער.

ט) **טור** סי' תמ"ב כתב אבי העזרי קולן של סופרים ל"ל

בעלמו מיתקן בכך כגון עיבוד ניכר כו', דעת הר"מ

של סופרים דחייב לבער אינו אלא קדם שדבק בהן הנייר

הר"מ אם עיבד הנייר בחמץ לדעת הר"מ א"ל לבער

שיחדה ליושבה ועה פניה, אבל דעת רא"ב דכל שבחמץ

לבער.

ומה שכתב ההוא בכופת מאום. פירוש שנמאס על ידי שטח פניה בטיט כדמסיק בפרק חלו עוברין טח אין לא טח לא כ) וכן כתב במרדכי (פי' מקלו) ובאגודה (פ"ג סי' מג) להדיא: **ומה שכתב ואם הוא בסדק וכו'.** זה לא נמצא בספרים על שם רא"ן וגרסה שדברי רבינו הם שהוסיף על המנהג שנהגו לגרר ולמד כן מדקאמר ההוא בכופת מאום שפירושו שטח פניה בטיט דאלמא אפילו בכזית במקום אחד אם טח פניה בטיט אין צריך לגרר וכל שכן בנגיעה מועטת:

יב חמץ שנתעפש קודם זמן איסורו או ששרפו באש ונחרך [עד] שאינו ראוי לכלב וכו'. האי קודם זמן איסורו שכתב רבינו קאי נמי אאו ששרפו דנתריה דהתם נמי לאחר זמן איסורו לא פקע איסוריה מיניה עד דשריף ליה לגמרי וכן כתב הר"ן ופשוט הוא והאי עד שאינו ראוי לכלב דכתב קאי נמי אתרוייהו אנתעפש ואנשרף וכדכתבו התוספות והרא"ש והר"ן גם אין קילוק בין שאור לחמץ ודלא כהראב"ד בהשגותיו פרק א' מהלכות חמץ (ה"ב) וכבר השיב עליו הרב המגיד עיי"ש: **ומה שכתב או שיחדו לישיבה.** פירוש כגון פת עצמו או כופת שאור שיש בה חמץ דלא מתיר אלא אם כן טחו בטיט וא"א אפילו לא יחדו לישיבה נמי בטל אם טח בטיט כמו שכתב לעיל בנלק שבסדק וי"ל דאין הכי נמי ולא נקט יחדו לישיבה אלא משום דאי לא טחו בטיט אפילו יחדו לישיבה חייב לבער אבל רש"י (מה:) כתב וז"ל טח פניה של כופת שאור ליחדה לישיבה נראה כוונתו שהטיחה היא אלא כמו מעשה בידים לתקנה לישיבה אבל טיחה בגד לא מהני ואין כן דעת הפוסקים שכתבו בעריות לטוח עליהן טיט ושפיר דמי דאלמא משום דמתיר הוא נתבטל ממילא:

יג ומה שכתב ויש אומרים שמותר אפילו באכילה וכו'. כתב הרא"ש (פ"ב סי' ג) דטעמם משום דסברא להו דעפרא בעלמא הוא והוא ז"ל השיג עליהם וכתב ולא מסתברא דאף על פי דבטלה דעת האוכל אצל כל אדם מכל מקום כיון דאיהו קאכיל ליה אסור וכו' וקשיא לי דמאי נפקא מינה באכילה לדידיה וכי אילו אכל עפר ליתייב בתמיה ובפרק שבועות מניין (כב:) אמר רבא שבועה שלא אוכל ואכל עפר פטור דעפר לאו בר אכילה הוא ולא אמרינן כיון דאיהו אכיל ליה אתשביה אכילה והתם הוא דלכתחלה לא משום דקאמר לא אוכל קתם אבל הכא דרמשנא אמר לא תאכל חמץ (דברים טז ג) דוקא מאי דהוי לתם חמץ בלשון תורה והאי עפרא בעלמא הוא ואפשר לומר דפת שעיפשה או נחרך או יחדו לישיבה וטחו בטיט אע"פ דבעייה לא אכלי ליה אינשי מכל מקום ע"י תערובת דברים אחרים הוא נאכל בטוב כמו אלמר"י שעושין מפת שרוף וכיוצא ודומה לנשבע שלא יאכל ואוכל חרלן דמשמע התם בשבועה (שבועות כב:) דכיון דע"י תערובת אכלי ליה אינשי אף ע"פ שהוא אכלו בלא תערובת לדידיה אשביה אכילה ואסור ואינו דומה לעפר ממש שאינו נאכל אפילו ע"י תערובת לשום אדם והכא נמי דכוותיה כן נראה לי לישב דעת הרא"ש שאנו נוהגים כמותו:

ט חמץ שנתעפש קודם זמן איסורו וכו'. בפרק חלו עוברין (מה:) אנו רגנן הפת שעיפשה ונפסלה מלאכול לאדם והכלב יכול לאכלה מטמאה טומאת אוכלים בכביצה ונשרפת עם הטמאה בפסח וכתב הרי"ף (יג:) הא אם נפסלה מלאכול לכלב אינה צריכה שריפה ומנן נמי (תרומות פ"ח מ"ו) כל המיוחד (לאכול) [לאוכל] אדם טמא עד שיפסל מלאכול לכלב הא אם נפסל מלאכול לכלב נפיק ליה מתורת אוכל והוה ליה עפרא בעלמא (עי' פסחים טו:) וכתב הר"ן (ד"ה ת"ר) וכי תימא אמאי צריכה תעור והא נבלה שאינה ראויה לגר לא שמה נבלה (ע"ז מז:) ונותן טעם לפנס שרי אפילו בחמץ בפסח יש לומר דהכא שאני מפני שראויה לחמע בה כמה עיסות אחרות והכי איתא בגמרא (שם סח.) דהא שאור לא חזי לאכילה ואפילו הכי אסריה רחמנא (עי' בילה ז:) מהאי טעמא והכי איתא במכילתא (בא פרשה י פי"ב פס' יט): **ומה שכתב או ששרפו באש ונחרך.** בריש פרק כל שעה (כא:) תרבו קודש זמנו מותר בהנאתו אפילו לאחר זמנו וכתבו התוספות (ד"ה תרבו) וכגון שנפסל מלאכול לכלב דבעינן אחר לא הוה שרי דומיא דפת שעיפשה (שו:, מה:) וכן כתב הרא"ש (פ"ב סי' ג) והר"ן ז"ל (ה: ד"ה גמ') וכתב עוד הר"ן (שם) ודוקא שתרבו קודש זמנו אבל לאחר זמנו לא פקע איסוריה עד דשריף ליה לגמרי: **ומה שכתב או שייחדו לישיבה וטח אותו בטיט בטלו.** בפרק חלו עוברין (מה:) הפת שעיפשה חייב לבער מפני שראויה לשתקה ולחמע בה כמה עיסות רבי שמעון בן אלעזר אומר נמה דברים אמורים בתקוימת לאכילה אבל כופת שאור ליחדה לישיבה בטלה אמר רב נחמן אמר רב הלכה כרבי שמעון בן אלעזר אינו והאמר רב יצחק בר אשי אמר רב אם טח פניה בטיט בטלה טח אין לא טח לא מאן דמתני הא לא מתני הא מיכא דאמרי אמר רב נחמן אמר רב אין הלכה כרבי שמעון בן אלעזר דאמר רב יצחק בר אשי [אמר רב] אם טח פניה בטיט בטלה טח אין לא טח לא ופסק רבינו כדרב יצחק בר אשי דהא לישנא בתרא ליכא מאן דפליג עליה ולישנא קמא נמי אף על גב דמאן דמתני הא לא מתני הא פסק כוותיה משום דמתמיר טפי מרב נחמן אמר רב וכן פסק הרמב"ם בפרק ג' (הט"ו): **ומה שכתב ויש אומרים שמותר באכילה וכו'.** בריש פרק כל שעה (כא:) אהא דאמר רבא תרבו קודש זמנו מותר בהנאה אפילו לאחר זמנו כתב הר"ן (שם) ודאמרינן מותר בהנאה בדין הוא דאפילו באכילה נמי כיון שיצא מתורת פת קודש שיצוי בו איסור חמץ אלא לפי שאין דרך אכילה בלחם תרוך נקט לישנא דמותר בהנאתו דאפילו אכיל ליה לאו אכילה היא אלא דמתהני מיניה: **והרא"ש** (שם) כתב דלא מיקתבר שאף על פי שבטלה דעת האוכל אצל כל אדם מכל מקום כיון דאיהו קא אכיל ליה אסור וכן כתב הרב הברצלוני וזה לשונו והני מילי דמותר בהנאה לאחר זמנו אבל באכילה לא ומהאי טעמא נמי אסור כותח הבצלי כי אכיל ליה ויש מי שאומר המוריים שעושין האידנא שקורין אלמר"י שמשימין בו לחם קלוי שמותר אחר הפסח חדא שהחמץ על ידי תערובת שעבר עליו הפסח מותר בהנאה ועוד שהרי תרבו קודש זמנו ומותר בהנאה אחר לבער (כ) והא דאמר רבי שמעון כופת שאור שיחדה לישיבה בטלה ההוא בכופת מאום ואם הוא בסדק שאינו יכול לחטט אחריו יטיח עליו מעט טיט: **ט חמץ שנתעפש קודם זמן איסורו או ששרפו באש ונחרך עד שאינו ראוי לכלב או שיחדו לישיבה וטח אותו בטיט ביטלו ומותר לקיימו בפסח** (כא) **ויש אומרים שמותר אפילו באכילה. וה"ר יהודה אברצלוני כתב שאסור באכילה ומותר בהנאה ולזה הסכים אדוני אבי הרא"ש ז"ל. ואלמור"י שעושין קודם הפסח** זמנו ואנן חזינן לרבוותא דאסרי ליה לאחר הפסח דלא שרי רבי שמעון (ג.) אלא כגון דעירב שלא בכוונה אבל לערובי ולשהוי לא ומשום שתרבו נמי לא אימור לא תרבו יפה יפה דלא מקיק אדעתיה פסח בשעת עשייתו ועוד דלא קאמרינן תרבו קודש זמנו מותר באכילה

פרישה

(כ) **והא דאמר רבי שמעון וכו'.** בפרק קמא דפסחים דף מ"ה (ע"ב). וז"ל רש"י כופת שם דבר הוא כמו כופת של עץ כופת של אבן ובערוך (ערך כפת ד) פירש שהוא קמח שעורים שלשין אותם עגולין עגולין ומיבשין אותן ולאחר שיבשו ומלטמא עושין ממנו כותח הבצלי: (כא) **ויש אומרים שמותר אפילו באכילה.** כיון שיצא מתורת פת קודש שיתול איסור חמץ:

הגהות והערות

כ) עיין בית ארזים אות שעא ועיין דקדוקי סופרים אות ב דאית דגרסי בגמרא "ואמר רב יצחק בר אשיאן" ולפ"ז לא פליג ארבי שמעון בן אלעזר ולכו"ע בעינן מאום או טח בטיט:

הרה"ג ר' יצחק אבאדי שליט"א

תשובה: עיין כף החיים סימן תכ"ג אות י"ח שכתב שם כמה דעות בזה. ונראה לי למעשה להנהיג להזכיר רק בחודש אדר ב' בלבד. וראיה לדבר עיין ברמב"ם הלכות קדוש החודש פ"ד הי"ג שכתב שם דלכתחילה אין מודיעים שהשנה מעוברת עד שמגיעים לאדר ואז אומרים ששנה זו מעוברת, וא"כ בזמן שהיו מקדשין ע"פ הראיה לא אמרו ולכפרת פשע כל השנה, ומנין לנו לשנות מנוסח התפילה דאז, ועל המשנה להביא ראיה.

סימן קצ"ט

גדר אחשביה לענין איסור חמץ

שו"ע או"ח סי' תמ"ב סעי' י', מ"ב ס"ק מ"ה.

כתב המחבר וז"ל: דיו שהוא מבושל בשכר שעורים מותר לכתוב בו, ע"כ. וכתב על זה המ"ב בס"ק מ"ה, דלא חיישינן שמא ישכח ויתן קולמוסו לתוך פיו כדרך הסופרים, וחמץ שנפסל מאכילת כלב הלא הוא אסור באכילה וכנ"ל, דזה דוקא שאכלו בכוונה דהוא אחשביה, משא"כ בזה שהוא שלא בכוונה אין קפידא, עכ"ל.

והנה דין זה צ"ע, דהגם שבדבר שאינו אוכל ואפילו הוא עפר, אם אוכלו וחושבו לאכילה, הוי כאוכל ואסור. אולם בדבר שאינו אוכל, וגם נפסל מאכילת כלב ע"י תערובת הדיו ושאר הסממנים, אף אם נאמר שאחשביה והוי כאוכל, בכו"א מי אחשביה לחמץ, וכוונת חשיבותו לאכילה אינו עושה אותו אוכל חמץ, ולמה יהא אסור אף בכוונתו לכך.

וכן שם בסעיף ט' כתב המחבר, בחמץ שנפסל מאכילת כלב, אם ע"י עפוש או ע"י שנשרף ונחרך שמותר לקיימו בפסח, וכתב שם המ"ב בס"ק מ"ג, דעכ"פ אסור באכילה מדרבנן משום דאחשביה. ושוב צ"ע דלמה אחשביה עושה אותו לחמץ, ודיינו להחשיבו כאוכל.

ומצאתי בב"ח [כאן אות י"ג, בגדמ"ח עמ' שס"ב] על דין חמץ שנתעפש קודם זמן איסורו, שהקשה על שיטת הרא"ש [פסחים פרק ב' סי' א'] שסובר שאסור באכילה מטעם אחשביה כמו שהקשינו. וכתב וז"ל: וקשיא לי, דמאי נפק"מ באכילה דידיה, וכי אלו אכל עפר ליחייב וכו', והא עפר לאו בר אכילה הוא וכו', והכא אמר רחמנא לא תאכל חמץ דוקא מאי דהוי לחם חמץ בלשון תורה, והאי חמץ שנתעפש עפרא בעלמא הוא. [וכתב לתרץ], ואפשר לומר דפת שעפשה וכו' אע"ג דבעיניה לא אכלי ליה אינשי, מ"מ ע"י תערובת דברים אחרים הוא נאכל בטוב וכו', עכ"ל עיי"ש. היוצא מדבריו שכל האיסור של אחשביה, הוא רק אם ראוי לאכילה בטוב ע"י תערובת. ולפי זה בדיו שנתבשל בשכר שעורים, לענ"ד כיון שאינו נאכל בטוב אף ע"י תערובת, ליכא דין אחשביה עליו לאוסרו משום חמץ. וזה שלא כדברי התרומת הדשן [ח"א סי' קכ"ט], שהתיר רק מטעם שלא חשוב אחשביה אם יתן בפיו בלא כוונת אכילה, ומשמע שאם יתן בכוונת אכילה כן הוי אחשביה, ולהנ"ל קשה דאיך יעשה בזאת המחשבה לחם חמץ. וצ"ע ליישב דברי תרומת הדשן.

ובאמת שגם דברי הב"ח צ"ע, דפת שעיפשה עד שנפסלה מלאכול לכלב, מנין לו שעל ידי תערובת דברים אחרים נאכל בטוב. דאינו דומה לפת שרוף שמיוחד לאלמר"י שעושין מפת שרוף, ועוד דפת שרוף אינו מעופש. וגם כשייחדו לישיבה וטח בטיט, אינו צריך לטעם שע"י תערובת נאכל בטוב, דהרי בלי הטיט שעליו הוא ראוי לאכילה, ולפחות לחמע בו עיסות אחרות, ולכך אסור באכילה ככל חמץ ושאור, אלא שכל זמן שהוא טוח בטיט בטלו מתורת אוכל, ולכן אי אכליה ודאי אחשביה ומסתבר שגם אסור מדאורייתא. וכבר מצאתי שהעיר בזה בשער הציון תמ"ב אות ע"ב. [וראה בחזו"א סי' קט"ז ס"ק ה' ד"ה ואמנם].

סכום:

דבר שלא ראוי לאכילה בשום פנים, לא שייך בזה אחשביה לענין חמץ, דאף שיועיל להקרא אכילה לא יועיל להקרא לחם חמץ, דלא זה מה שאסרה תורה.

סימן ר'

דין קטניות לאשכנזים בפסח

שו"ע או"ח סי' תנ"ג סעי' א'.

כתב המחבר וז"ל: אורז ושאר מיני קטניות אינם באים לידי חימוץ ומותר לעשות מהם תבשיל. הגה ויש אוסרים, והמנהג באשכנז להחמיר ואין לשנות. מיהו פשוט דאין אוסרים בדיעבד אם נפלו תוך התבשיל, וכן מותר להדליק בשמנים הנעשים מהם ואינן אוסרים אם נפלו לתוך התבשיל, ע"כ.

הרב"מ ר"ר אשר בר לונצר שליט"א

ג. דין "אחשביה" בתרופות

השאגת אריה בסי' ע"ה כתב דאפילו לרפואה אסור לאכול אוכלין ומשקין שאינן ראויין, דכיון דאכלן אחשבינהו. אמנם ד' רוב האחרונים דרק אכילת רעבון ותענוג מחשיבה את הדבר כראוי לאכילה, אבל אכילה לשם רפואה אינה מחשיבה את הדבר כראוי לאכילה, שהרי לא לשם אכילה אוכל את התרופה, כ"כ יד אברהם (פ"ד סי"ז וקנ"ה ס"ג), כת"ס או"ח קי"א, דברי חיים יו"ד נ"ב, יד יהודה ק"ג סק"ח (דף ס"ה רע"ב), אג"מ או"ח ח"ב צ"ב, ועוד.

וראיתי שכתבו שהגר"ז אוסר בזה, דכתב באו"ח תמ"ב סכ"ב וקו"א שם סקי"א דחמץ שעירב אותו בדבר שאינו מאכל כל אדם כגון תריאק"ה שאינו מאכל אלא לחולים מותר לשהותו ואסור לאכלו. והרי תריאק"ה אינו ראוי לאכילה [כמבואר בשו"ת רדב"ז ח"ג סי' תע"א ובתה"ד סי' קכ"ט] ואינו אוכלו לרעבונו אלא לרפואה, ומוכח דגם באוכלו לרפואה אמרינן אחשביה. אמנם רבינו מנוח נראה שביאר אחרת ד"ז תריאק"ה, דז"ל בפ"ד מחומ"צ ה"י "והתריאקה זו היא רפואה מועילה ועושין אותה מבשר אפעה ומביצי חיה א' ידועה לרופאים, ומעורב בסממנים, ומערבין בו לחם חמץ יבש שחוק, ועושין אותו עוגות ונילוש בדבש, ורוב רפואתו לספק נפשות לארס של נחשים ועקרבים ולמכה של חלל", משמע מדבריו דהתריאקה ראויה לאכילה, ומש"כ הרמב"ם שאינו מאכל כל אדם ביאר רבינו מנוח שם בהי"ב "שאינה נאכלת אלא למלכים או לאנשים אשר נשכם כלב שוטה או הכישם חמת זוחלי עפר". ומה שאסור לאכלו כתב רבינו מנוח שם "משום דדרך הנאתו הוא, ד"ל אכילת תריאקה וכיו"ב מן המרקחת שנכנס בהם חמץ" מכל דבריו משמע דהתריאקה ראוי לאכילה ועולה על שולחן מלכים, ובכ"ז אינו מאכל כל אדם מחמת יוקרו הגדול, שלכן אינו עומד אלא לרפואה של ספק נפשות. ומה שאין בו משום בל יראה הוא משום דאינו נחשב כמאכל ודמי לקילור רטיה ואספלנית, אבל באכילה אסור גם ללא דין אחשביה דהוא ראוי לאכילה וערב לחיך. ואם הגר"ז הבין בתריאק"ה כרבינו מנוח, תו אין מדבריו ראיה לדין אחשביה באכילת תרופה שאינה ראויה למאכל אדם.

והחזו"א או"ח קט"ז סק"ח כתב דטבלאות רפואה שמעורב בהן קמח מותר לבולען בפסח לרפואה, ואף למאי שאסרו האחרונים לאכול אפילו חמץ שנפסל מאכילת כלב, מ"מ ע"י תערובת שאר דברים מותר, דלא שייך כאן אחשביה דדעתו על הסמים [אך בסוגרים שם כתב דבסי' קי"ז סק"ה נתבאר דכל שמערב בידים וניחא ליה בתערובתו חשיב כאחשביה לכל התערובת, ועיין באות הבאה]. ומוכח מהחזו"א דאם הכח המרפא של התרופה אסור באכילה, דיש באכילתה משום אחשביה לאיסור, וכד' השאג"א. אמנם בס' ארחות רבינו ח"ב עמ' כ"ו הביא שמרן הקהלות יעקב זצ"ל העיד שמרן החזו"א היה מורה למעשה שכל תרופה שטעמה כעפר בעלמא אף שאינה מרה מותר לקחתה בפסח (דלא כמש"כ בספר חזו"א הנ"ל). ואולי סבר כמש"כ בס' שונה הלכות תמ"ב ל' דעיקר דעת מרן החזו"א דלא כתה"ד, אלא דנפסל מכלב ל"ש

אחשביה דעפרא בעלמא הוא, ועל כן יש מקום להקל גם בתרופות, ע"ש.

ומנהג העולם כיום להשתדל שלא יהיה חשש חמץ בתרופות שלוקחים בפסח גם כשאינן ראויות למאכל אדם, אך לגבי שאר השנה אין איש שם על לב לחקור אם יש בתרופה חשש איסור [וישנם שמחוסר ידיעה מקילים גם בתרופות שטעמן טוב]. ולמה שביארנו לעיל דבכל האיסורין אמרינן אחשביה ולא רק בחמץ, אין טעם נכון לחלק ביניהם. ואולי נקטו לעיקר כד' רוב האחרונים דאין אחשביה בתרופות, ורק גבי פסח תוששין לד' המחמירים, וכה"ג מצינו הרבה שהחמירו בפסח יותר משאר דיני או"ה, וכמש"כ הרדב"ז ח"א סי' קל"ה וז"ל "וכאשר רואים אנו בעין שנהגו באיסור חמץ חומרות יתירות, מה שאין כן בכל שאר איסורין" עכ"ל.

ד. דין "אחשביה" באיסור המעורב בהיתר

בס' מנחת כהן ח"א פ"ט דייק מדברי השו"ע כאן דכ' "אבל איסור מרובה לתוך היתר מועט וכו' אין אומרים נטל"פ מותר עד שיפגום לגמרי שאינו ראוי למאכל אדם" דתערובת איסור שאינה ראויה לאכילה שרי לאוכלה הגם שהרוב הוא איסור. והגם שאיסור פגום אסור באכילה מדרבנן כמבואר ברמב"ם, כתב המנח"כ דבאיסור בעין החמירו חכמים כמו גבי נטל"פ שאסור לכתחילה, אבל בתערובת שיש הפסד בהיתר חשיב כדיעבד ולכן מותר אע"פ שההיתר מועט מהאיסור. ועיין פר"ח ק"ג סק"א מש"כ בזה. והיד יהודה ק"ג סק"ח תמה איזה הפסד אוכלין יש כאן, הרי בסתמא מיירי שכל התערובת נפסדה ממאכל אדם, ועוד דלטעמא דאחשביה ודאי אין להתיר כשהאיסור הוא הרוב. וכתב היד יהודה דאין לדייק דבר מהשו"ע, דהשו"ע רק איסורא אתא לאשמועינן, דאם ההיתר מועט או מחצה על מחצה אינו ניתר כל עוד לא נפסד לגמרי, אך אם נפסד לגמרי אינו ראוי לאכילה ובזה לא מיירי השו"ע כלל.

והנה החק יעקב תמ"ב סקי"ט כתב דאם נפל דיו או שאר חמץ פגום לתוך המאכל בטל אפילו ברובא, ולא אחשביה באכילתו כיון שאין כוונתו אלא לאכול המאכל. והגר"ז סל"ג הוסיף וביאר "כיון שאין מתכוין כדי לאכלו, שהרי לא עירבו בתוכו אלא מאליו נפל שמה או שנתערב שם בשוגג", משמע להדיא דאם עירבו במתכוין אסור לאכלו. וכן נראה במשנ"ב, דבתמ"ב סקמ"ג הביא את דברי הח"י בזה"ל "אבל אם נפל ממילא חמץ זה שנפסל מאכילת כלב וכו'" משמע דרק בנפל מאליו שרי. ושם בסקכ"א כתב דתריאק"ה אסור באכילה אף שאינו ראוי לאכילה כיון דאחשביה, הרי דכל שחפץ בהמצאותו הרי הוא מחשיבו באכילתו אף שהוא המיעוט.

והחזו"א או"ח קי"ז סק"ה ביאר כן את דברי השו"ע בתריאק"ה, דכל שמערבו בידים וניחא ליה בתערובתו, הרי הוא מחשיבו באכילתו [ולכן חזר בו בקט"ז סק"ח בסוגרים ממה שרצה להקל בתרופות מטעם דדעתו רק על הסמים ולא אחשביה לחמץ]. אמנם בדעת הרמ"א המיקל בתריאק"ה ביאר החזו"א דהחמץ בטל לפני פסח, ולא שייך בזה חוזר וניעור כיון שהוא